

DINDA SAVOLIM BOR...

To'rtinchi kitob

Musanniflar:

Muhammad Sharif Juman

Ahmad Muhammad

«Movarounnahr» nashriyoti

Toshkent – 2006

MUQADDIMA

Bismillahir rohmanir rohim.

Buyuk Xoliqimiz va Parvardigorimiz Alloh subhanahu va taologa behisob hamdu sanolar bo'lsin! Sarvari koinot - Payg'ambarimiz Muhammad sollallohu alayhi vasallamga, u zotning ashoblari va ahli baytlariga salovotu durudlar bo'lsin!

Odamzod tug'ilganidan to umrining nihoyasigacha bilim olishga, o'rganishga, tajriba orttirishga, anglashga muhtoj. U ana shu yo'lda Alloh taolo Qur'oni karim orqali ato etgan ilmlarni o'rganishga kirishadi. Uning Rasuli Muhammad (s.a.v.) keltirgan ilmlar ummonidan bahramand bo'lmoqqa intiladi. U ana shu yo'lda solih salaf, ulug' allomalarning izidan borishga rag'bat ko'rsatadi. Insoniyat Alloh taoloning so'nggi, komil, haq dini – Islomga doir, uning asoslari, arkonlari, ibodatlariga oid ilmlardan yaxshi xabardor bo'lishga ko'proq muhtoj. Chunki Islomning tub mohiyatini, uning shariatini anglamay, bilmay saodatga erishib bo'lmaydi. Shu boisdan dinimizda ilm olishga, bilmagan narsalarini so'rab, din asoslarini va ibodat tartiblarini o'rganishga katta e'tibor bilan qaralgan.

Alloh taolo Qur'oni karimda shunday marhamat etadi: «Alloh sizlardan iymon keltirgan va ilm ato etilgan zotlarni (baland) daraja – martabalarga ko'tarur» (Mujodala surasi, 11-oyat). Alloh taolo yana aytadi: «Allohdan bandalari orasidagi olim-bilimdonlarigina qo'rqur» (Fotir surasi, 28-oyat).

Hadisi shariflarda ham ilm olish, so'rab-o'rganishning fazilatlari keng bayon etilgan. Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam ummatga beshikdan qabrgacha ilm izlamoqni vasiyat qilganlar. Yana Rasululloh sollallohu alayhi vasallam aytadilar: «Kimga Alloh yaxshilikni iroda qilsa, uni dinda faqih (teran anglovchi) qilib qo'yadi va unga to'g'ri yo'lni ko'rsatadi». (Imom Buxoriy va Muslim rivoyati).

Alhamdulillah, musulmonlarimiz bugungi kunda Allohning amr-farmonlariga, Uning Rasuli sunnatiga amal qilib, dinlarini teranroq anglash, shariatni chuqurroq tushunish yo'lidan borishyapti. Keyingi yillarda masjid imomlariga berilayotgan, gazeta va jurnallarning tahririyatlariga kelayotgan dinimizga doir savollarning ko'payib borayotgani ham shunga dalolat! Oo'lingizdagi bu kitobga musulmonlarimizdan kelgan Islom dini, shiati, ibodatlar, axloqiga doir yuzlab savollarga javoblar asosida tartib berildi. Javoblarni tayyorlashda Qur'oni karim va tafsirlari, hadisi shariflardan, Movarounnahr diyorida ma'lum va mashhur bo'lgan «Hidoya», «Muxtasar ul-viqoya», «Jomi' ur-ramuz», «Hazonat ul-fiqh», «Majmuat ul-fatovo», «Halabi sag'ir», «Sharhi avrod», «Radd ul-muxtor», «Sirojiyya», «Hadiyyat us-su'luk» «Mabsuti Saraxsiy», «Halabi sabir», «Minhoj us-solihin», «Fatavoi Jung», «Sharhi Ilyos», «Fatavoi Hindiyya», «Ayollar fiqhi», «Sharhi fiqh ul-akbar» va boshqa ko'pgina fiqh kitoblari, mazhabboshimiz Imom A'zam asarlaridan foydalanildi. Zarur o'rinlarda ana shu manbalar ko'rsatib o'tildi.

Iymon nima?

Savol: «Iymon» deganda nima tushuniladi?

Javob: «Iymon» lug'atda «tasdiq etmoq, inonmoq» ma'nolarida keladi. Shariatda Alloh taolo tomonidan yuborilgan, Payg'ambarimiz Muhammad alayhissalom yetkazgan barcha narsalarni dil bilan tasdiqlab, til bilan iqror bo'lish «iymon», deyiladi. Alloh taologa, farishtalariga, kitoblariga, payg'ambarlariga, oxirat, qiyomat, jannat va do'zax, qabr azobiga hamda Payg'ambarimiz alayhissalom yetkazgan boshqa barcha narsalarga ishonish iymon shartidir. Qalbida iymoni bo'lmagan odam har qancha savobli ishlarni qilsa ham, unga savob yozilmaydi. Ibodat va solih amallarning qabul bo'lishi uchun iymon bo'lishi shart. Iymon bilan o'lgan inson gunohlari tufayli do'zaxga tushsa ham, iymoni sharofatidan ma'lum muddatdan so'ng do'zaxdan chiqarilib, jannatga kiritiladi.

Iymon ruknlari qaysilar?

Savol: Iymonning ruknlari nimalardan iborat?

Javob: Iymon ruknlari quyidagi «Mufassal iymon» kalimasida jamlangan: «Amantu billahi va malaikatihi va kutubihi va rusulihi val yavmil axiri val qodari xoyrihi va sharrihi min Allohi ta'ala val ba'si ba'dal-mavt». Ma'nosi: «Allohga, Uning farishtalariga, kitoblariga, rasullariga, oxirat kuniga, qadarga - yaxshilik va yomonlik Allohning xohish-irodasi bilan bo'lishiga va o'limdan keyin qayta tirilishga ishondim (iymon keltirdim)».

Quyidagi yetti narsaga iymon keltirish iymonning ruknlari (shartlari)dir:

1. Allohga iymon keltirish;
2. Uning farishtalariga iymon keltirish;
3. Allohning kitoblariga iymon keltirish;
4. Uning rasullari (payg'ambarlariga) iymon keltirish;
5. Oxirat kuniga iymon keltirish;
6. Qadarga - yaxshilik va yomonlik Allohning xohishi bilan bo'lishiga iymon keltirish;
7. O'limdan keyin qayta tirilishga iymon keltirish.

Istirjo' aytish qanday bo'ladi?

Savol: Bir majlisda «Boshga musibat yetganida istirjo' ayting», deyishdi. Istirjo' o'zi nima va u qanday aytiladi?

Javob: «Inna lillahi va inna ilayhi roji'un» (ya'ni, «Biz Allohnikimiz va albatta Unga qaytajakmiz»), deyish istirjo'dir. Alloh taolo Qur'oni karimda bunday deb marhamat qiladi: «(Ey Muhammad alayhissalom), biron musibat yetganida «Biz Allohnikimiz va albatta Unga qaytajakmiz», deydigan sobirlarga xushxabar bering» (Baqara surasi, 155-156-oyatlar mazmuni).

Istirjo' aytish musulmonlarga xosdir. Bu haqda Rasuli akram sollallohu alayhi vasallamdan bir necha hadis vorid bo'lgan. Mo'minalar onasi Ummu Salama roziyallohu anho rivoyat qiladilar: «Bir kuni Abu Salama Nabiy sollallohu alayhi vasallamning oldilaridan keldi va: «Rasululloh sollallohu alayhi vasallamdan bir gap eshitib, juda xursand bo'ldim. U zot: «Biron musulmonga musibat yetganida istirjo' aytsa va: «Allohim, musibatimga ajr ber va menga undan yaxshirog'ini ato et», desa, Alloh unga yo'qotganidan yaxshirog'ini beradi», dedilar», deb aytdi. Men kalimalarni yodlab oldim. Keyin Abu Salama vafot etganida istirjo' aytdim va «Allohim, musibatimga ajr ber va menga undan yaxshirog'ini ato et», deb duo qildim. Lekin ichimda: «Abu Salamadan yaxshisini qaerdan ham topardim?» der edim. Iddam tugagach esa, Rasululloh sollallohu alayhi vasallam meni o'zlariga jufti halolikka so'rab huzurimga kirdilar...» (Imom Ahmad va Muslimlar rivoyati).

«Savodi A'zam» nima degani?

Savol: Yaqinda bir kitobda «Savodi A'zam» degan iborani ko'rib qrdim. Bu nima degani?

Javob: «Savodi A'zam» deyilganda Payg'ambarimizning sahobalari (roziyallohu anhum ajmain), tobe'inlar va taba' tobe'inlar (rahmatullohi alayhim) hamda ularga ergashgan ulamolar va musulmonlar, bir so'z bilan aytganda, ahli sunna val-jamoa aqidasi bo'lgan barcha musulmonlar tushuniladi («Tamhid»).

Ravofizlar kimlar?

Savol: «Ravofiz» so'zi nimani anglatadi? Umuman ravofizlar kimlar? Shu haqda ma'lumot bersangizlar.

Javob: «Ravofiz» - «rofiz»ning ko'plik shakli bo'lib, «Rofiz» - rad qiluvchi, demakdir. Ravofizlar Islom dinini rad etganlari uchun ana shunday atalganlar («Tamhid»). Shayx Ahmad Badriddin Foruqiy (1564-1624) «Raddi Ravofiz» risolalarida ravofizlarning o'n to'rt firqasi nomini keltiradilar. Ular quyidagilar: saboiyya, komiliyya, bayoniyya, mug'iriyya, janohiyya, mansuriyya, xattobiyya, g'urobiyya, zammiyya, yunusiyya, mufavviziyya, ismoiliyya, zaydiyya va imomiyya.

Ravofiz firqalari ko'pchiligining aqidasi Qur'oni karim oyatlariga, sunnati mutohharaga zid bo'lganidan kufrdir. Ba'zilarining aqidasi ahli sunna val-jamoa aqidasi ziddir. Masalan, zaydiyyalar aqidasi mo'tazaliylar aqidasi kabidir. Ular fihiy masalalarda, bir necha masalani istisno qilganda, hanafiy mazhabi masalalariga amal qilishadi

(«Tamhid», «Raddi Ravofiz»).

«Ahli bayt»ga kimlar kiradi?

Savol: «Ahli bayt» deganda Rasululloh sollallohu alayhi vasallamning ayollari nazarda tutiladimi? Yana kimlar Rasulullohning ahli baytlari hisoblanadi?

Javob: «Sahihi Muslim»da Yazid ibn Hibbondan qilingan rivoyatda shunday kelgan: «Husayn ibn Subra Zayd ibn Arqam roziyallohu anhudan: «Ahli bayt kimlar, Rasululloh sollallohu alayhi vasallam ayollari ahli baytlarmi?» deb so'radi. Zayd ibn Arqam roziyallohu anhu: «Rasulullohning ayollari ahli baytlaridir. Shuningdek, Rasulullohdan so'ng sadaqa berish mumkin bo'lmagan yaqinlari ham ahli baytlaridir. Ular Ali, Uqayl, Ja'far, Abbos avlodlaridir», dedilar. Xoris ibn Abdumuttalibga ham sadaqa berilmaydi. Mazkurlarning barchasi Abdumuttalib o'g'illari, Hoshim nabiralaridir».

G'usl qanday qilinadi?

Savol: Hammamiz g'usl qilish zarurligini bilamiz, ammo ko'plarimiz uning shartlari, tartiblari va odoblaridan bexabarmiz. Shu haqda to'laroq ma'lumot bersangiz.

Javob: G'uslning uch farzi bor:

1. Og'izni halqumgacha chayish;
2. Burunni achitib chayish;
3. Butun badanni yuvish.

G'usl tartibi quyidagicha: badanga maniy tekkan bo'lsa, avval yuvib ketkaziladi. So'ngra suv bilan istinjo qilinadi - oldi va orqa yo'llar yuviladi va tahorat qilinadi. Yuvinadigan joyda suv to'planadigan yoki oyoq loy bo'ladigan bo'lsa, tahoratda oyoqlar yuvilmaydi, g'usl so'ngida yuviladi. Keyin boshdan uch bor suv quyiladi. Bosh uch bor yuvilgach, o'ng va chap yelkalaridan ham uch martadan suv quyilib, butun a'zoi badan yuviladi. G'uslda badandagi biror tukning ham ostiga suv yetmay qolmasligi kerak. Birinchi suv quyganda badanni ishqalash sunnatdir.

Qo'shilish payti ayollarning sochi o'rilgan bo'lsa, yuvinayotganida uni tarqatish shart emas. Sochlarining tagiga suv yetkazilsa kifoya. Ammo sochlari o'rilmagan holatda qo'shilishsa, erkaklar kabi sochlarini ham to'la yuvishlari lozim. Ayollar g'usl paytida quloqdagi sirg'a va qo'llaridagi uzuklarini qimirlatib, ular o'rniga suv yetkazishlari zarur.

Agar badanga (sochga, tirnoqqa...) suv yetkazishga mone'lik qiluvchi bo'yoq kabi narsalar surilgan bo'lsa, g'usldan oldin ularni ketkazish shart, aks

holda g'usl o'rniga o'tmaydi. Shuningdek, tishlar orasidagi ovqat qoldiqlarini ham tozalash kerak. Kindik kovagiga suv yetkazishni esdan chiqarmaslik zarur.

G'uslda qiblaga yuzlanib yuvinish sunnatga xilofdir. G'usl asnosida gapirish odobsizlikdir. Avrat yopilib g'usl qilinadi.

G'usl vojib bo'lgan kishilar Qur'oni karim tilovat qilishlari, oyatlarini yozishlari va masjidga kirishlari mumkin emas.

G'uslga doir savol-javoblar

Savol: G'usl qilish vojib bo'lgan ayol g'usl qilmasdan oldin hayz ko'rib qolsa, g'usl qilishi kerakmi?

Javob: Bu holda ixtiyorli bo'ladi, agar istasa, g'usl qilib oladi, istamasa, hayzdan pok bo'lgandan so'ng bir yo'la g'usl qiladi («Xulosa»).

Savol: Ayol tuqqanidan so'ng qon ko'rmasa ham, unga g'usl vojib bo'ladimi?

Javob: Ayol tuqqanidan so'ng undan qon kelmasa ham, aksar ulamolar nazdida unga g'usl vojib bo'ladi («Muhit»).

Savol: G'usl qilishdan oldin old va orqa yo'llarni, agar hojatga bormagan bo'lsa ham, yuvish kerak, deb eshitdim. Shundaymi?

Javob: Ha. G'usl qilishdan oldin hojatga bormagan bo'lsa ham, old va orqa yo'llarni yuvib, so'ng tahorat qilish g'uslning sunnatidir («Bahrur-roiq»).

Savol: Hojatga borgandan so'ng suv bilan istinjo qilganda barmoqda hid qolsa, istinjo tugal bo'ladimi?

Javob: Suv bilan istinjo maq'adda va barmoqda imkon qadar hid qolmaguncha qilinishi kerak. Buning uchun istinjo asnosida barmoqni bir necha bor yerga ishqab olish lozim bo'ladi. Barmoq va maq'adda hid qolmagach, istinjo tugal bo'ladi («Durrul-muxtor»).

Istihoza nima?

Savol: Ayollar istihoza qoni tufayli uzrli sanaladi. Qanday holatlar istihoza hisoblanadi?

Javob: Ikki hayz oralig'idagi eng kam tozalik muddati o'n besh kundir. Agar hayzdan toza bo'lgach, o'n besh kun o'tmay qon kelsa, istihoza hisoblanadi. Shuningdek, a'zolari bilingan homilasi tushib qolgan ayolning tushikdan oldin ko'rgan qoni istihozadir. Uni hayz hisoblab namoz o'qilmagan bo'lsa, bu qoldirilgan namozlarning qazosi o'qilishi zarur. Yana quyidagilar istihoza hisoblanadi:

- uch kecha-kunduzdan kam kelgan qon;
- hayzning eng ko'p muddati, ya'ni o'n kecha-kunduzdan oshgan hayz qoni;
- homilador ko'rgan qon;
- nifosning eng ko'p muddatidan - qirq kecha-kundan oshgani;
- bola ko'rishdan qolgan katta yoshdagi ayoldan kelgan qon;
- hayz va nifosda muayyan odati bo'lgan ayolning odatidan oshiq muddatda kelgan qoni.

Istihoza qoni ko'rgan ayol namoz o'qish va ro'za tutishni to'xtatmaydi, eri bilan yaqinlik qilishi ham mumkin. Zero, istihoza qoni ko'rgan ayol uzrli kishilar qatoriga qo'shiladi.

Teshik mahsiga mash tortish joizmi?

Savol: Mahsi teshilib qolsa, unga mash tortish mumkinmi?

Javob: Bir mahsi qo'njining to'piqdan pastida oyoqning uch kichik barmog'i ko'rinadigan kattalikda yirtiq bo'lsa, har ikki poyiga mash tortish mumkin emas. Bir poy mahsining turli joylaridagi kichik yirtiqalar to'planganida oyoqning uch kichik barmog'i ko'rinadigan miqdorga teng bo'lsa ham, ularga mash tortish joiz emas.

Ayollar qanday va qaerda tahorat olishadi?

Savol: Ayollar qaerda tahorat oladilar?

Javob: Erkaklar har toza joyda tahorat olaveradilar. Ammo ayollar nomahram ko'zi tushmaydigan joyda tahorat oladilar va bu ishlari bilan Islomning to'silish haqidagi amrini bajargan bo'ladilar.

Savol: Er-xotin bir-birini erkalab suyishsa, tahorat buziladimi?

Javob: Libossiz, yalang'och holda yoki issiqlikni, tan haroratini bir-biriga o'tkazadigan darajada yupqa, harir liboslarda bir-birini suyub erkalashsa, er-xotin tahorati buziladi. Lekin tan haroratini to'sadigan qalin libosda bo'lsalar va maziyl degan suyuqlik kelmasa, tahorat buzilmaydi. Agar bu suyuqlik, namlik kelsa, tahorat buziladi.

Savol: Avrat joylarga teginish tahoratni buzadimi?

Javob: Ayol yoki erkakning faqat o'z avrat joyiga teginishi tahoratni buzmaydi.

Savol: Tirnoqda bo'yoq bo'lsa, tahorat bo'ladimi?

Javob: Tahoratda suv a'zolarining hamma joyiga to'siqsiz yetishi kerak. Suv yetishiga to'siq bo'ladigan lab bo'yog'i, tirnoq bo'yog'i, yog', saqich kabi narsalar badanda bo'lsa, tahorat bo'lmaydi.

Savol: Ulama soch ustidan mah tortish joizmi?

Javob: Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam marhamat qiladilar: «Allohning la'nati bo'lsin ulama soch taqqanga va taqdirganga, badanga chizganga va chizdirganga».

Bu odat johiliyat davridan qolgan yomon odatdir. Yasama sochlar ustidan mash tortgan o'z sochiga mash tortmagan kabi bo'lgani uchun uning tahorati joiz emas.

Savol: Ko'krak va quloqdan kelgan qon tahoratni buzadimi?

Javob: Bir xastalik tufayli ko'zdan oqqan suv yoki ko'zning suvlanishi, ko'krak, quloq kabi bir a'zodan qon, yiring kabi suyuqliklarning oqib chiqishi tahoratni buzadi.

Savol: O'rin nam bo'lsa, kim g'usl qiladi?

Javob: Er-xotin o'rinlarida maniy ko'rib, ehtilom bo'lganlarini eslay olmay, biri ikkinchisiga oid ekanini aytsa, ikkisiga ham g'usl vojib bo'ladi. G'usldan so'ng xotindan

kelgan maniy o'ziniki bo'lmay, eriniki bo'lsa, g'usl takrorlanmaydi, faqat tahorat qilinadi. Xotin maniy o'ziniki ekaniga iqrор bo'lsa, ya'ni maniy sariq va suyuq bo'lsa, g'usl qiladi.

Savol: Soch bo'yog'i va moyi g'uslga mone'mi?

Javob: Agar bo'yoq soch tolalari ustida qatlamni tashkil qilsa, g'uslga mone'dir. Dorishunoslarning fikricha, soch tolalari ustida soch bo'yog'i qatlam hosil qiladi. Xinadan boshqa barcha bo'yoqlar qatlam hosil qilgani sababli ularni qo'llash joiz emas. Soch moyi soch tagiga suv yetmaydigan darajada qalin surilsa, g'uslga mone'dir. Agar soch ostiga suv yetsa va ko'p yog'li bo'lmasa, g'uslga mone' emas.

Ma'danli suvda tahorat olish mumkinmi?

Savol: Yaqinda safardaligimda tahorat uchun suv izlab topolmay, ma'danli suvni ishlatmoqchi bo'ldim. Ammo sherigim «Bu mumkin emas», dedi. Shu to'g'rimi?

Javob: Rangsiz, pok narsa aralashib, ta'mi o'zgargan suv bilan tahorat va g'usl qilib bo'lmaydi («Fatovoi Olamgiriyya»).

Mayyitni yuvganda g'usl shartmi?

Savol: «Mayyitni yuvgan kishi g'usl qilishi, tobutni ko'targan kishi tahorat olishi kerak», degan gapni eshitdim. Shu gaplarda asos bormi?

Javob: Mayyitni yuvgan kishiga g'usl qilish, tobut ko'targan kishiga tahorat olish lozim emas. Ibn Abbos roziyallohu anhu bu haqda shunday deganlar: «Badandan biror narsa chiqsa, tahorat qilish kerak. Musulmon mayyit tohirdir (pokdir). Tohir narsani ushlab tahoratni sindirmaydi. Agar najas bo'lganida ham najasni ushlab tahoratni ketkazmaydi. Quruq cho'p (tobut)ni ushlab bilan tahorat lozim bo'lmaydi. Agar yuvguvchi mayyitni yuvganida badaniga nopok suvlar teksagina, u yuvinishi kerak» (Saraxsiy, «Mabsut»).

Savol: Eni va bo'yi o'n ziro'dan bo'lgan, yuzasini suv o'tlari qoplagan havza (hovuz)dan tahorat olsa bo'ladimi?

Javob: Eni va bo'yi o'n ziro' bo'lgan havzadagi suv yuzasini o't qoplagan bo'lsa, ular agar suv qo'zg'olganida qo'zg'olsa, undan tahorat olsa bo'ladi. Agar qo'zg'olmasa, tahorat olib bo'lmaydi («Xulosa»).

Uxlab qolish tahoratni buzadimi?

Savol: Ba'zan masjidida namozni kutib o'tirib ko'zim ketib qoladi, ammo yiqilmayman, munkimayman ham. Shu holatda yangidan tahorat olishim shartmi?

Javob: Biror narsaga suyanmay, chordona qurib yoki oyoqlarini bir yondan chiqargan holda tos bilan o'tirib yoxud namozning qa'da holatida o'tirib uxlagan kishi munkib ketsa va hattoki qulab tushsa ham (agar qulagan zahoti uyg'onsa), tahorat sinmaydi. Shuningdek, namoz o'qiyotganida qiyomda, ruku'da, sunnatga muvofiq

qilingan sajdada yoki qa'dada uxlab qolgan kishining ham tahorati sinmaydi. Ammo sajdada uxlab qolgani tufayli sajda hisob bo'lmaydi, uyg'ongach, qayta sajda qilishi lozim bo'ladi. Ruku' va qiyom agar ularda uxlasa ham, qayta qilinmaydi.

Chalqancha yoki yonboshlab va biror narsaga suyanib uxlagan kishining tahorati sinadi («Muhit», «Fatovoi Olamgiriyya», «Halabi Kabir»).

Savol: Quyoshda iligan suv bilan tahorat olish karohiyatli, deb eshitdim, shu to'g'rimi?

Javob: Bizning hanafiy mazhabida quyoshda iligan suv bilan tahorat olish makruh emas («Naf'ul mufti», «Mezon»).

Savol: Qulog'imdanda ba'zida sariq narsa chiqadi. U tahoratni sindiradimi?

Javob: Quloqdan chiqqan sariq modda tahoratni sindirmaydi. Ammo quloq og'rishi sababidan chiqsa, tahoratni sindiradi («Naf'ul-mufti»).

Bomdod sunnati qaerda o'qiladi?

Savol: Bomdod namozining ikki rakatli sunnatini uyda o'qish kerakmi yoki masjididami? Uni uyda o'qib, masjidga ketayotganda salomga alik olsa, gaplashsa yoki savolga javob bersa, nima bo'ladi?

Javob: Bomdod namozining sunnatini tong otishi bilan uyda o'qish sunnatdir. Ammo bu vaqtda (tong otishi bilan) o'qishga ulgurmasa, masjidga o'qiladi («Xulosa»). Farz namozi bilan sunnat namozi o'rtasida gaplashish sunnat namozining savobini kamaytiradi. O'qilgan sunnat namozini bekor qilmaydi («Radd ul-muxtor»).

Namozda fikr parokanda bo'lsa...

Savol: Namoz o'qiyotganimda xayolim sochilib, parokanda bo'ladi. Namozda fikrimni bir joyga to'plash uchun nima qilishim kerak?

Javob: Namozda xayol bir joyda turmay, parokanda bo'lmasligi uchun namozning farzlari, vojiblari, sunnatlari va mustahablarini yaxshi o'rganib amal qilish, namozdagi har bir holatining qaysi amal ekanini bilish lozim bo'ladi. Shunda qalbgga behuda o'y-xayollar yo'l topa olmaydi («Durrul-muxtor»).

Salomda ham niyat bormi?

Savol: Namoz oxirida «Assalomu alaykum va rohmatalloh», deb salom berish kerakligini bilaman. Ammo bir do'stim bunda «insonlarga va farishtalarga», deb niyat qilish kerakligini aytdi. Buni yaxshi tushunmadim. Salom berganda ham niyat qilinadimi?

Javob: Namozni «Assalomu alaykum va rohmatalloh», deb salom berib tugatish namoz vojiblaridan biridir. Namoz oxirida bosh avval o'ng, keyin chap tomonga burilib, ikki bor salom beriladi. Chap tarafga qarab berilgan salom o'ngdagiga qaraganda pastroq tovushda bo'lishi sunnatdir. Har ikki tarafga salom berganda ham boshni kurakni ko'radigan darajada burib, so'ng «Assalomu alaykum va rohmatalloh», deyiladi.

Agar namozni yolg'iz o'qiyotgan bo'lsa, har ikki tarafga salom berganda ham salomni farishtalarga berayotganini ko'nglidan o'tkazadi. Agar jamoat bilan o'qiyotgan va imomning ortida turgan bo'lsa, har ikki tarafga salom berganda imomga, farishtalarga va yonidagi musulmonlarga salom berayotganini ko'nglidan o'tkazadi. Agar imom o'ngda yoki chapda turgan bo'lsa, faqat o'sha tarafga salom berganida mazkurlarga qo'shib imomga ham salom berganini ko'nglidan o'tkazadi. Imom esa har ikki tarafga salom berganida farishtalarga va musulmonlarga salom berganini ko'nglidan o'tkazadi («Muhit»).

Qanday sajda qilinadi?

Savol: «Sajdada yetti a'zo yerga tegadi, ular ikki oyoq panjalari, ikki tizza, ikki qo'l panja va kaftlari hamda peshona», deb o'rgangan edik. Yaqinda bir birodarimiz «Burun ham tegib turishi kerak», dedi. Demak, sakkizta a'zo bilan sajda qilinarkan-da?

Javob: Sajdada peshona bilan burunni birga yerga tekkizish sunnat sanaladi. Sajdada burun suyagini uzrsiz yerga tekkizmaslik makruhdur. Peshona va burunning suyaklari bitta bo'lganligidan ular bir a'zodir. Shuning uchun peshonada jarohat bo'lganida faqat burun suyagini yerga tekkizib sajda qilish joizdir. Bu holda burunning yumshoq uch qismini yerga tekkizsa, sajda hisoblanmaydi. Peshonani ham, burun suyagini ham yerga tekkizib sajda qilishga mone' bo'lgan uzrli holatda sajda imo bilan ado etiladi («Fatovoi Olamgiriyya», «Halabi kabir»).

Savol: Ba'zilar sajdada bosh barmoqni ajratib, boshqa barmoqlar bilan jipslamay sajda qilishadi. Shu to'g'rimi?

Javob: Bunday qilish noto'g'ri, sunnatga xilofdir. Sajda chog'ida barcha barmoqlarni juft qilib qiblaga qaratish sunnat bo'ladi.

Sura tayin qilish mumkinmi?

Savol: Ma'lum bir suralarni ma'lum bir namoz uchun tayin qilib (belgilab) olsa bo'ladimi? Masalan, bomdod sunnatida hamisha Kofirun va Ixlos suralarini qiroat qilish kabi.

Javob: Yo'q, bo'lmaydi. Hech bir namoz uchun Qur'onning ma'lum bir surasi tayin qilinmaydi, chunki bu makruhdur. Ammo namozlarda suralarning katta yoki kichigini qiroat qilish tartiblari belgilangan. Masalan, bomdod namozining ikki rakat farzida qirq-ellik oyatli uzun suralar o'qish, asr va xufton namozida «mufassal»ning o'rtacha suralari (Burujdan Bayyinagacha), shomda «mufassal»ning qisqaroq suralari (Bayyinadan Nosgacha) o'qish ko'rsatilgandir.

Namoz tashqarisidagi shartlar qaysilar?

Savol: Namoz tashqarisida oltita farz (shart) bor, deyishadi. Ba'zi kitoblarda ular yettita sanalgan. Negadir ana shu muhim farzlar juda qisqa qilib berilgan. Namoz tashqarisidagi shartlarni batafsilroq yoritishning iloji bormi?

Javob: Mo'min namozni ado etishga kirishishidan oldingi amallar namoz shartlari yoki namozning tashqarisidagi farzlar, deyiladi. Namoz o'qimoqchi bo'lgan mo'min quyidagilarni bajarishi lozim:

Birinchi - badanini poklashi shart. Poklash tahorat olish va agar g'usl vojib bo'lgan bo'lsa, g'usl qilish yo ma'lum o'rinlarda tayammum qilish bilan bo'ladi. Tahorat, tayammum va g'uslga oid masalalarni bu o'rinda yod etishga ehtiyoj yo'q. Faqat tahorat bo'lgani holda badanga siydik, tezak kabi biror najas tekkan bo'lsa, uni yuvib ketkazish lozim ekanini ta'kidlash darkor.

Ikkinchi - kiyimi pok bo'lishi kerak. Kiyim pokligi, deyilganda uning qon, siydik, tezak, yiring kabi najosatlardan toza bo'lishi tushuniladi. Namoz qoldirib bo'lmaydigan ibodatdir. Shuning uchun hatto badani yo kiyimiga tekkan najasni tozalash imkoniga ega bo'lmagan kishi ham namozini qoldirmaydi. Bu holda badani va kiyimida najas bo'lsa ham, namozini o'qiydi. Najasni tozalash imkoniga ega bo'lishi bilan undan tozalanadi. Bu o'qigan namozlarini so'ng qayta o'qimaydi.

Uchinchi - namoz o'qiydigan o'rni najasdan pok bo'lishi lozim. Bir cheti harom bo'lgan kichik gilamning ikkinchi chetida namoz o'qish mumkin emas. Joynamoz to'shamay, yerda namoz o'qilganida oyoq tagida dirham miqdoridan ko'p najas bo'lsa, namoz maqbul bo'lmaydi.

Odatda oyoq kiyimlarining tagi iflos bo'ladi. Shuning uchun janoza namozini o'qishda oyoqlar kalish yo tuflidan chiqarilib, ular ustiga qo'yiladi. Bunda oyoq kiyimining toza ustki qismi joynamoz o'rniga o'tadi.

Tanbeh: to'g'ri, najas tekkan poyabzal tuproqqa ishqalanish bilan pok bo'ladi. Taglik va poshnaning izlari orasida najas qolib ketishi ehtimoli bo'lgani uchun poyabzalni yechib, ustida turib o'qigan ma'qul. Kiyilgan paypoq va poyabzal joynamoz hukmiga o'tmaydi.

To'rtinchi - avratni berkitishi kerak. Avratni berkitish namoz uchungina emas, balki barcha holda erkak va ayollarga farzdir. Eraklarning avrati kindik tagidan tizzagachadir. Tizza ham avrat hisoblanadi. Kindikni ham avrat, degan ulamolar bor. Ayol badanining yuz va kaftidan boshqa barcha qismi avratdir. Ayollarning sochlari ham avrat bo'lganidan uning to'rtidan birining ko'rinishi namozni buzadi. Badan a'zolarini bildirib turadigan tor kiyim satri avrat hisoblanmaydi, binobarin, bunday holda namoz o'qib bo'lmaydi. Avratni ko'rsatish ulkan gunohdir. Shu boisdan

poklash imkoni bo'lmaganida deyarli barcha joyiga najas tekkan kiyim bilan ham namoz o'qiladi. Uni yechib tashlab, yalang'och o'qilmaydi.

Beshinchi - qibla tarafga yuzlanishi lozim. Qibla xonai Ka'ba o'rnidir. Makkai Mukarramada bo'lganlar namozni aynan Ka'baning o'ziga yuzlanib o'qishlari lozim bo'ladi. Makkai Mukarramadan o'zga joylarda namoz Ka'ba tarafga yuzlanibo'qiladi.

Makkai Mukarrama bizning yurtimizga nisbatan janubi-g'arbda joylashgan. Ulamolarimiz qiblani quyidagicha belgilashgan: eng qisqa va eng uzun kunlardagi quyoshning botish nuqtalari oralig'i uch bo'lakka bo'lingan va ikkinchi qismi tutashgan joy namozda yuzlanish maqbul bo'lgan taraf deb tayin etilgan. Hozirda qiblani aniqlaydigan kompaslar yaratildi va bu eng aniq yo'ldir.

Qiblaga yuzlansa, orqadan dushman yo yirtqich hamla qilib qolishidan xavfsiragan kishi namozini o'zi uchun qulay tomonga yuzlanib o'qiydi. Shuningdek, qiblaga yuzlantirib qo'yuvchisi yo'q bo'lgan bemor ham imkoni bor tomonga yuzlanib namozini ado qiladi. Chunki qibla tomonga yuzlanolmaslik namozni qoldirishga sabab bo'lolmaydi.

Notanish joyga borganda qibla tomon mahalliy odamlardan so'rab bilinadi. Agar qibla

tomonni ko'rsatadigan kishi topilmasa, aql va bilimni ishga solib, qibla tomonini aniqlash lozim bo'ladi va o'zi qibla tomon deb qat'iy qaror qilgan tarafga yuzlanib namoz o'qiydi. Namozdan so'ng bu yuzlanishning qibladan og'gani ma'lum bo'lsa ham, namoz qayta o'qilmaydi.

Oltinchi - o'qimoqchi bo'lgan namozini niyat qilmoq kerak. Niyat amalni bajarishga bo'lgan qasd va ko'ngil ifodasidir. Binobarin, u ko'ngilda bo'ladi. Til ifodasi so'z yo gap, deyiladi. Shuning uchun o'qilmoqchi bo'lgan namozga til ifodasi bilan kirilmaydi. Balki unga ko'ngilda qasd qilinib kiriladi. Shuningdek, namoz Alloh taolo uchun xolis ado etilayotgani, yuz qibla tomonga qaratilgani ham ko'ngildan o'tkaziladi, niyat qilinadi. Agar namoz jamoat bilan o'qilsa, imomga ergashganlikni (iqtido) ham ko'ngildan o'tkazish lozim bo'ladi. Namoz rakatlarining sonini ko'ngildan o'tkazish shart emas, balki qaysi vaqtning farzi yo vojibi ekanini ko'ngildan o'tkazish shartdir. Nafil va sunnat namozlari uchun namoz o'qiyman, deb ko'ngildan o'tkazish kifoya qiladi.

Masalan, bomdod namozining farzini o'qish niyati quyidagicha ko'ngildan o'tkaziladi: «Bomdod namozining shu vaqtdagi farzini yuzimni qiblaning bir tomoniga qaratib, xolis Alloh uchun o'qishni niyat qildim».

Agar imomga ergashilayotgan bo'lsa, «Xolis Alloh uchun» birikmasidan oldin «Shu imomga iqtido qilib», deb ham ko'ngildan o'tkazish kerak.

Yettinchi - namozni vaqtida ado etishi lozim.

Bu sanalgan amallar namozning tashqarisidagi farzlar (yo shartlar), deyiladi. Avratni berkitish doimo farz bo'lganidan ko'p hollarda u sanalmaydi va namozning tashqarisidagi farzlari oltita, deyiladi. Binobarin, badan, kiyim va joy pokligi, namozni qiblagga yuzlanib va vaqtida o'qish, namozga niyat qilish namozning tashqarisidagi farzlaridir.

Erkak va ayol namozida farq bormi?

Savol: Erkaklar va ayollar namozida farq bor, deyishadi. Ular qaysilar?

Javob: Bu farqlar quyidagilar:

1. Ayol takbiri tahrimada qo'llarini yengidan chiqarmaydi.
2. Takbirda qo'llarini ko'kragi barobarigacha ko'taradi.
3. Ayol qiyomda o'ng qo'l kaftini chap qo'l kafti ustida qilib ko'kragiga qo'yadi.
4. Ruku'da panjalarini ochmay, jamlab tizzaga qo'yadi.
5. Ruku'da o'tirmoqchi bo'lgan kishi kabi sal egiladi.
6. Ruku'da tirsak (chig'anoq)larini sonlariga, bilaklarini yonboshiga yopishtirib turadi.
7. Sajdada qornini soniga, qo'l bilaklarini yerga yopishtirib turadi.
8. Qa'dada dumbasi bilan o'ng tomonidan ikki oyog'ini chiqarib, chap iligi ustiga o'ng iligini qo'yib o'tiradi.
8. Jahriy namozlarni ham maxfiy (ichida) o'qiydi.

Ro'mol sirg'alib ketsa...

Savol: Namoz paytida ro'molim ba'zan sirg'alib yuzimni to'sib qo'yadi. Bu namozimni buzmaydimi?

Javob: Namozda ro'molning sirg'alib yuzni to'sishi namozni buzmaydi. Ammo bunda

sochning (o'rimlarining) to'rtidan bir qismi ochilib qolsa, namoz buziladi («Halabi kabir»).

Vitr namozi haqida

Savol: Vitr namozini va unda Qunut duosini o'qish tartiblarini ma'lum qilishingizni so'rayman. Uni uyda o'qisa bo'ladimi? Qunut duosini bilmaganlar nima qilishi kerak? Nega ramazon oyida vitr namozi jahriy o'qiladi?

Javob: Vitr namozini ado etish vojibdir. U xufton namozidan so'ng o'qiladi. Vitr namozi uch rakat bo'lib, shom namozining uch rakat farzini o'qish tartibida o'qiladi. Ammo vitr namozining uchinchi rakatida Fotiha surasidan so'ng yana bir sura o'qiladi va takbir aytilib, quloqlar to'g'risigacha ko'tariladi va qayta bog'lanib, Qunut duosi o'qiladi. Qunut duosi o'qilganidan so'ng yana takbir aytilib, ruku' qilinadi.

Vitr namozi faqat ramazon oyida taroveh namozidan so'ng jamoat bilan o'qilgani uchun imom jahriy qiroat qiladi. Boshqa vaqtda har kim alohida o'qiydi.

Turishga qodir kishi vitr namozini o'tirib o'qishi mumkin emas. Vitr namozini qasddan yo unutib o'qimagan kishiga uning qazosi vojibdir. Qunut duosini imom ham, qavm ham, tanho o'qigan kishi ham ichida o'qiydi. Kim Qunut duosini o'qishni unutib ruku'ga borgan bo'lsa, ruku'dan qaytib, Qunut duosini o'qimaydi. Namoz oxirida sajdai sahv qiladi. Vitr namozining birinchi yo ikkinchi rakatida adashib Qunut duosini o'qigan kishi uchinchi rakatida o'qimaydi. Qunut duosini yodlashga ulgurmagan kishi uni yodlagunicha «Robbana atina...» yo «Allohummag'firli...» duolaridan birini o'qishi mumkin.

Namoz qanday o'qiladi?

Savol: Alhamdulillah, yaqinda namoz o'qishni boshladim. Ammo uning ko'pgina qonun-qoidalarini, tartiblarini bilmayman. Bu haqda kitoblardan batafsil ma'lumot topa olmadim. Iltimos, namoz o'qishning barcha tartib-qoidalarini kitobda batafsil yozsangizlar.

Javob: Har bir mo'min-musulmon bir kecha-kunduzda besh vaqt namoz o'qishi kerak. Tong otgandan kun chiqquncha oraliqda bomdod, kun tikkaga kelib sal og'ganda peshin, soya aslidan ikki barobar uzayganda asr, kun botgan zahoti shom, quyoshning qizil shafag'i ufqdan butkul yo'qolgandan keyin xufton namozlari ado etiladi.

Bomdod ikki rakat sunnat va ikki rakat farz namozlaridan iborat. Peshinda to'rt rakat sunnat namozi, to'rt rakat farz namozi va ikki rakat sunnat namozi o'qiladi. Asrda to'rt rakat farz namozi ado etiladi. Shom uch rakat farz namozi va ikki rakat sunnat namozidan iborat. Xuftonda to'rt rakat farz namozi, ikki rakat sunnat namozi va yana uch rakatli (vitr) vojib namozi ham o'qiladi.

Ikki rakatli farz, sunnat va nafl namozlari bir xil tartibda o'qiladi. Ular faqat niyat bilan farqlanadi. Ammo vojib (vitr, iyd) namozlarini o'qish tartibi sal boshqacharoq.

Namoz o'qimoqchi bo'lgan kishi namoz o'qish uchun qo'yilgan shartlarni bajarishi kerak. Ya'ni, badani va kiyimini poklashi, pok joyda turishi, qiblaga yuzlanishi va o'qimoqchi bo'lgan namoziga niyat qilishi kerak. Kishi o'qimoqchi bo'lgan namozga niyat qilib, «Allohu akbar», deb takbiri tahrima aytgach, namozga kirgan hisoblanadi va namoz amallaridan boshqa amallarni qilishi mumkin bo'lmaydi.

Takbiri tahrima qiyomda (tik turgan holda) aytiladi. Takbiri tahrima aytishda qo'llarni ko'tarish sunnatdir. Bu amal shunday bajariladi: takbiri tahrima aytishni boshlash bilan

qo'l barmoqlarini o'z holicha qo'yib, kaft ichi qiblaga qilib ko'tariladi va takbiri tahrima - «Allohu akbar»ning «r» tovushi aytilganida bosh barmoqlar quloqlarning yumshog'iga tekkiziladi. Bunda boshni egmaslik kerak. Takbiri tahrima aytishda erkaklarga qo'llarini yengdan (agar yeng uzun bo'lsa) chiqarish sunnatdir.

Takbiri tahrima aytish miqdoricha turishga qodir bemor farz va vojib namozlarga o'tirib takbiri tahrima aytsa, durust bo'lmaydi.

Niyat va takbiri tahrima o'rtasiga hech narsa qo'shilmasligi kerak. Namozga niyat qilgan zahoti takbiri tahrimini aytish lozim.

Jamoat namozida imomga iqtido qilganlar barcha intiqol (namozda bir holdan ikkinchi holga o'tish) takbirlarini aytishlari kerak. Bunday mezon: imom «Allohu akbar»ning oxirgi «r» tovushini aytishi bilan unga ergashganlar «Allohu akbar»ning birinchi «a» tovushini boshlashlari kerak. Imomdan oldin takbiri tahrima aytgan kishi namozga kirgan bo'lmaydi. Takbiri tahrimaning «Alloh» lafzidagi birinchi «a» tovushini va «akbar» lafzidagi ikkinchi «a» tovushini cho'zib aytgan kishi ham namozga kirgan bo'lmaydi. Agar intiqol takbirlarini shu tarzda aytsa, namoz buziladi.

Ayollar qo'l barmoqlarining uchlarini yelkaları barobariga ko'taradilar. Qo'llarini yenglaridan chiqarmaydilar.

Takbiri tahrimini aytgach, qo'llarini bog'lab, erkaklar kindiklari ostida, ayollar signallari ustida tutadilar va sano o'qiydilar. Sano budir: «Subhanakalohumma va bihamdika va taborakasmuka va ta'ala jadduka va la ilaha g'oyruk». Sanodan so'ng ta'avvuz («A'uzu...») va tasmiya («Bismillah...») aytiladi. (Bu uchalasi namozda doimo ichda o'qiladi.) Tasmiyadan so'ng Fotiha surasi o'qiladi va u tugagach, ichda «Amiyn», deyiladi. Ketidan tasmiya aytmay, yana bir sura o'qiladi. Sura o'qib bo'linishi bilan «Allohu akbar», deb ruku' qilinadi. «Alloh» lafzining ilk «a» tovushini tik turganda aytib, «akbar» lafzining oxirgi tovushi («r») aytilganida ruku' holida bo'lishi kerak. (Jamoat bilan o'qilgan namozda imomga ergashgan kishi imom ovozi chiqarib o'qimayotgan bo'lsa, faqat sano o'qiydi, Fotiha va unga qo'shib sura o'qimaydi. Jamoat namoziga bir necha rakatdan so'ng qo'shilgan kishi qoldirgan rakatini o'qishga turganida sano o'qiydi, ta'avvuz va tasmiya aytadi.)

Ruku'da kamida uch bor tasbeh - «Subhana robbiyal a'zim» aytiladi. Tasbehni besh, yetti marta aytsa ham bo'ladi. Faqat imom uch martadan ortiq tasbeh aytmasligi kerak.

Ruku'da uch bor tasbeh aytib bo'lgach, tasme' aytib («Sami'allohu liman hamidah», deb) qovma holiga qaytiladi. Qovmada qo'llar bog'lanmaydi, yonda tutiladi. Tasme'ning «s» tovushini ruku' holida boshlab, «dah» tovushlarini aytganida qovma holida bo'lishi kerak. Qovma holiga kelgach, tahmid aytiladi, «Robbana lakal hamd» deyiladi.

Jamoat namozida imom faqat tasme' aytadi, unga ergashganlar esa tahmid aytishadi, xolos.

So'ng «Allohu akbar», deb sajdaga boriladi. Bunda «Alloh» lafzining «a» tovushini qovmada boshlab, «akbar» lafzining «r» tovushini sajdaga peshona tegar payti aytilishi kerak.

Sajdaga borishda e'tibor beriladigan jihat shuki, avval tizzalar bilan yerga tik tushishi lozim. Tizzalar yerga tekkandan so'nggina oldga bukiladi va ikki qo'l, burun va peshona belgilangan tartibda yerga qo'yiladi. Avval oldga egilib, so'ng tizzani bukib sajdaga borish noto'g'ridir. Sajdada kamida uch bor tasbeh - «Subhana robbiyal a'lo» aytiladi. Bu tasbehni ham namozni yolg'iz o'qigan kishi besh, yetti marta aytsa bo'ladi. Tasbeh aytib bo'lgach, «Allohu akbar», deb o'tiriladi, qa'da holida bo'ladi. Sajdadan «Alloh» lafzining «a» tovushini aytib bosh ko'tarib, «akbar» lafzining «r» tovushini aytganda jalsa holida

bo'lishi kerak. Jalsa bir tasbeh aytish miqdori bo'ladi. Bu sunnatdir. So'ng «Allohu akbar», deb ikkinchi bor sajdaga boriladi. Bu sajdada ham avvalgidek tasbeh aytiladi. Tasbeh aytib bo'lingach, «Allohu akbar», deb qiyom holiga qaytiladi. Qiyomga turishda avval bosh, keyin ikki qo'l, so'ng tizza yerdan uziladi. (Shu yerda birinchi rakat tugaydi.) «Allohu» lafzining «a» tovushini sajda holida aytib, «akbar» lafzining «r» tovushini aytganda qiyom holida bo'lishi kerak. Bu degani takbir harakatga emas, balki harakat takbirga muvofiq bo'lsin, deganidir. Sajdadan qiyom holiga qaytishda yerga suyanib turilmaydi, balki tizzalariga suyanib turiladi. (Uzrli kishilar mustasno.)

Sajdadan qiyom holiga qaytish bilan ikkinchi rakat boshlanadi. Ikkinchi rakatda takbiri tahrira, sano va ta'avvuz aytilmaydi. Birinchi rakatda bajarilishi lozimligi aytilgan hamma amallar ikkinchi rakatda ham takrorlanadi. Ikkinchi rakatning ikkinchi sajdasi so'ng o'tiriladi, bu qa'da, deyiladi. Qa'dada tashahhud o'qiladi. Namoz ikki rakatli bo'lsa, tashahhuddan keyin salovat va duo o'qib namozni tugatadi. Agar uch yo to'rt rakatli bo'lsa, bu qa'dada tashahhudni o'qib bo'lgach, «Allohu akbar», deb uchinchi rakatga turiladi. Qa'dadan qiyomga turishda yerga suyanmay, balki tizzaga tayanib turiladi. Agar o'qilayotgan namoz farz namozi bo'lsa, uchinchi va to'rtinchi rakatlarning qiyom holida tasmiya aytib, faqat Fotiha surasi o'qiladi, xolos. Agar o'qilayotgan namoz sunnat yo nafi namozi bo'lsa, Fotiha surasidan so'ng yana bir sura ham qo'shiladi.

O'qilayotgan namozning hamma rakatlari to'la ado qilingach, oxirgi qa'dada tashahhud, salovat va duo o'qiladi. So'ng o'ng yelkaga qarab «Assalomu alaykum va rohmatulloh», deb salom beriladi. Namoz tanho o'qilayotgan bo'lsa, farishtalarga salom berayotgani ko'ngildan o'tkaziladi. So'ng chap yelkaga qarab ham xuddi shunday salom beriladi. Agar namoz jamoat bilan o'qilayotgan bo'lsa, ikki tomonga salom berayotganda ham imomni, yonidagi namozxonlarni va farishtalarni ko'ngildan o'tkazadi. Agar imom uning biror tomonida bo'lsa, shu tomonga salom berayotgandagina mazkurlarga qo'shib imom ham ko'ngildan o'tkaziladi. Niyat qilib boshlangan namoz shu bilan tugaydi.

«Vatani asliy», «vatani iqomat» nima?

Savol: Ustozimiz musofir hukmlari haqida so'zlaganlarida «vatani asliy», «vatani iqomat» degan so'zlarni ishlatdilar. Shular haqida tushuncha bersangiz. Musofir sunnat namozlarni o'qiydimi?

Javob: Inson tug'ilgan, oilasi o'rnashgan, doimiy yashashga qasd qilgan joylar vatani asliy hisoblanadi, o'n besh yo undan ortiq kun turishni niyat qilgan joy vatani iqomat hisoblanadi.

Vatani asliydan ko'chish uni bekor qiladi. Ya'ni, tug'ilgan yo yashayotgan joyidan ko'chib, boshqa joyda yashashni davom ettirayotgan kishi u joylarga kelganda o'n besh kun turishni niyat qilmasa, musofir hisoblanadi. Vatani iqomatni ikkinchi vatani iqomat va vatani asliy bekor qiladi. Bu yana qaytib u iqomat joyga ikkinchi bor kelganda qayta o'n besh kun turishni niyat qilmasa, musofir hisoblanadi, demakdir. Musofir o'rnashgan yerida sunnat namozlarini qoldirmay to'kis o'qiydi. Ammo qo'nar manzilgacha bo'lgan yo'li davomida mashaqqat bo'lsa, u sunnat namozlarni qoldirishi mumkin («Halabi kabir»).

Namozda telefonni o'chirsa bo'ladimi?

Savol: Namoz chog'ida cho'ntakdagi yon telefon jiringlab qolsa, egasi uni

o'chirib qo'ysa, namoz buziladimi?

Javob: Yo'q. Yon telefonni o'chirish bir qo'l bilan bajariladi. Bir qo'l bilan bajariladigan ishlar namozning bir ruknida takroran qilinmasa, namoz buzilmaydi («Fatovoi Qozixon»).

Qog'oz joynamoz o'rniga o'tadimi?

Savol: Ba'zan safarda kimsasiz joylarda namoz o'qish uchun joynamoz topilmay qoladi. Shunda gazetadan yoki taxta (kesilgan) qog'ozdan foydalansa bo'ladimi?

Javob: Agar yer quruq va pok bo'lsa, yerning o'zida namoz o'qish mumkin va lozim. Agar yer nopok va nam bo'lsa, uning ustiga qavatga ajratish mumkin bo'lgan qalinlikdagi taxta qog'oz (karton kabi) to'shab namoz o'qish joiz. Ammo qog'oz yupqa bo'lsa, mazkur holda uning ustida namoz o'qib bo'lmaydi («Xulosa»).

Namozni qayta o'qiydimi?

Savol: Masbuq, ya'ni jamoatga bir yoki ikki rakatdan keyin iqtido qilgan kishi imom bilan qo'shilib salom berib yuborsa, namozni boshidan qayta o'qishi lozim, deb eshitdim. Shuhaqda batafsilroq ma'lumot bersangiz.

Javob: Masbuq adashib, imom bilan qo'shilib salom berib yuborsa, namozi buzilmaydi. Agar qasddan imomga qo'shilib salom bersa, namozi buziladi. Bu esa shunday farqlanadi: jamoat namoziga kechikib qo'shilgani va qoldirgan rakatlarini o'qishi lozimligi yodida bo'lib, «Imom bilan qo'shilib salom berish kerak», deb salom bersa, qasddan salom bergan bo'ladi va namozi buziladi.

Agar qoldirgan rakatlari esida bo'lmay, imomga qo'shilib salom berib qo'ysa va shu zahoti adashganini anglasa, turib qoldirgan rakatlarini o'qiydi. Adashib salom berib qo'ygani keyin namozni buzuvchi amallar qilib qo'ysa, namozni boshidan qayta o'qiydi («Fatovoi Olamgiriyya»).

Vaqtidan oldin mumkinmi?

Savol: Biz sharoit taqozosi bilan bomdodni vaqtidan so'ng, xuftonni vaqtidan oldin jamoat bilan o'qiymiz. Shu durustmi?

Javob: Biror oriziy sabab bilan namozni vaqtidan o'tkazib yuborgan kishilar uni vaqtidan so'ng jamoat bilan o'qiydilar. Agar qazo qilingan namoz o'z vaqtida jahriy o'qilsa, qazosi ham jahriy o'qiladi.

Ammo hech bir holatda (xoh yolg'iz, xoh jamoat bo'lib) namozni vaqtidan oldin o'qish mumkin emas. Namozni uning vaqtiga qat'iy ishonch hosil qilgandagina o'qish kerak. Agar namozni vaqti kirganiga shubha qilib o'qisa-yu, so'ng vaqtida o'qiganini bilsa ham, namoz o'rniga o'tmaydi («Ashboh van-nazoir»).

Saflarning hukmi qanday?

Savol: Namozda saflarning tekis bo'lishi zarurligini bilamiz. Ammo yaqinda

safdagilar quloq qoqib (takbiri tahrifa aytib) bo'lganidan keyin orqadagi kishi oramizga yorib kirib oldi, ikki yondagi kishi beixtiyor siljib ketdi.

Shu to'g'rimi? Javob: Jamoat namozining shartlaridan biri saflarning tekis va jips bo'lishidir. Saflar imom orqasidan boshlab o'ng va chap tomonga teng qilib to'ldirib boriladi. Birinchi saf to'lgach, ikkinchisi, uchinchisi va keyingi saflar mazkur tartibda to'ldirib boriladi. Avvalgi safda ochiq (bo'sh) joy turib, keyingi safda namoz o'qish makruhdur. Namoz boshlanmasdan oldin saflarni jips qilib olish kerak. Safda ochiq joy qoldirmaslik lozimligidan namozni boshlagach, o'zi turgan safdan oldingi qatorda ochiq joy borligini ko'rgan kishi uni to'ldirish uchun yurib o'tsa, namozi buzilmaydi. Chunki Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam namozda saflarni jips va tekis qilishni buyurganlar («Zaxira»).

Saflarning jipsligi miqdori namozxonlar yelkalarining bir-biriga tegib turishidir. Shu miqdorda jips bo'lgan safga suqulib kirgan kishi o'zgalarga ozor yetkazgan bo'ladi. Bu mumkin emas. Shuning uchun jamoat namozida sajda holida tirsaklar tizza to'g'risida tutiladi. Har qanday holatda ham musulmonlarga ozor yetkazish harom bo'lganidan Payg'ambarimiz alayhissalom shunday marhamat etganlar: «Musulmonlarga ozor yetkazishdan qo'rqib birinchi safda turmagan kishiga birinchi safning savobi ikki hissa qilib beriladi» («Durrul-muxtor», «Fatovoi Olamgiriyya»).

Namozni qanday tugatishadi?

Savol: Asr va shom namozlarida jamoatga oxirgi rakatda qo'shilgan namozxonlar namozlarini qanday tugatishadi?

Javob: Ular imom bilan birga bir rakat o'qiganlaridan keyin qa'dada imom salom bergunicha o'tirishadi (agar qoldirgan rakatlarini o'qishga turganlarida oldilaridan odamlarning kesib o'tish xavfi bo'lsa, tashahhudni o'qiboq, qoldirgan rakatlarini o'qishga turishlari mumkin). Turgach, imomga iqtido qilganlarida sano o'qishmagan bo'lsa, sano o'qishadi, so'ngra ta'avvuz («A'uzu billah...») va tasmiya («Bismillah...») aytib, Fotihani va yana bir surani o'qiydilar. Ruku' va sajda qilib, qa'dada o'tiradilar va tashahhud o'qiydilar. So'ngra turib, faqat tasmiya aytib, Fotihani va yana bir surani o'qiydilar. Agar shom namozi bo'lsa, qa'dada o'tirib tashahhud, salovot va duo o'qib salom berishadi. Agar asr namozi bo'lsa, qa'dada o'tirmay, qiyomga turadilar. So'ng faqat tasmiya aytib, Fotiha surasinigina o'qiydilar. Ruku' va sajda qilib, qa'dada o'tiradilar, unda tashahhud, salovot va duo o'qib, salom beradilar hamda namozlarini tugatadilar.

Taroveh qanday ado etiladi?

Savol: Yaqinda ramazon oyi kirib, taroveh namozi boshlanadi. Taroveh namozini o'qishga doir masalalarni bilmoqchi edim.

Javob: Taroveh namozini o'qish erkak va ayolga sunnati muakkadadir. Taroveh namozi ramazon oyida xufton namozidan so'ng, vitr namozidan oldin o'qiladi. Taroveh yigirma rakatdir. Har ikki rakatdan so'ng salom beriladi. Har ikki salomdan so'ng, ya'ni to'rt rakatdan keyin va vitr namozi bilan taroveh namozining oxirgi salomi o'rtasida bir oz orom olinadi. Bu mustahabdir. Bu vaqtda tasbeh aytish yo qiroat qilish yoki tek o'tirish mumkin.

Taroveh namozini jamoat bilan o'qish erkaklarga sunnati kifoyadir. Taroveh

namozining bir necha qismiga kechikib jamoatga qo'shilgan kishi vitr namozini jamoat bilan o'qigach, tarovehning qolgan rakatlarini o'zi o'qib oladi.

Turib o'qishga qodir kishi taroveh namozini o'tirib o'qishi makruhdir. Shuningdek, imom ruku'ga borguncha unga iqtido qilmay, kutib turish ham makruh bo'ladi. Taroveh namozini tez o'qish niyatida shoshib qiroat qilinmaydi, ta'avvuz, tasmiya, salovot, qavma va jalsa tark etilmaydi.

Kusuf va xusuf nima?

Savol: Yaqinda kusuf va xusuf namozi haqida o'qib qoldim. Ular qanday namoz va qay tartibda o'qiladi?

Javob: Kusuf namozi quyosh tutilganda o'qiladi. U ikki rakatdir. Uni juma namozini o'qib beradigan imom masjidida qavm bilan qiroatni ichida uzun qilib o'qishi sunnatdir. Imom namozdan so'ng quyosh tutilishi tugaguncha qarab tik turib yo qiblaga yuzlanib o'tirib duo qiladi. Qavm ichida «amiyn», deb turadi.

Agar juma namozini o'qib beruvchi imom hozir bo'lmasa, kishilar uylarida kusuf namozini tanho o'qiydilar.

Xusuf namozi oy tutilganda o'qiladi. Xusuf namozi ham ikki rakatdir, ammo xusuf namozini hamma uyda tanho o'qiydi.

Juma namozi xutbalari

Savol: Allohga shukrki, yaqindan juma namozini ado eta boshladim. Juma namozi masalalari haqida ma'lumot bersangizlar.

Javob: Juma namoziga ikki marta azon aytiladi. Birinchi azon juma vaqti kirganida aytiladi. Bu azondan so'ng to'rt rakat sunnat namozi o'qiladi. So'ng imom minbarga chiqadi va uning qarshisida ikkinchi azon aytiladi. Bu azondan so'ng imom minbarda tik turib, qavmga qarab ikkita xutba o'qiydi. Ikki xutba o'rtasida uch oyat miqdori o'tiradi. Ikkinchi xutba tugagach, muazzin namoz uchun iqomat aytadi va bomdodning ikki rakat farz namozi kabi ikki rakat farz namozi o'qiladi. So'ng yana to'rt rakat sunnat namozi o'qiladi. Shu bilan juma namozi tugaydi.

Xutba o'qigan kishi jumaning farz namoziga imom bo'lishi lozim. Xutbani bir kishi, namozni ikkinchi kishi o'qishi joiz emas (jumadan oldingi mav'izani boshqa odam qilsa, bo'laveradi). Imom minbarga chiqqanida nafl namozlar o'qilmaydi, so'zlashilmaydi. Xutba vaqtida qavmning xatibga qarab quloq solib turishi mustahabdir.

Xutbaning farzi xutba vaqtida Alloh taoloni zikr etishdir. Shunga asosan xutba niyatida hamd yo tasbeh yoki tahlil aytilsa, xutba o'rniga o'tadi. Xutbani tik turib, qavmga yuzlanib, eshittirib qilish, xutba boshlashdan oldin ichida ta'avvuz aytish, uni hamd bilan boshlab, unda Allohga sano, shahodat kalimasi, Payg'ambarimizga salovot aytib, Qur'oni karimdan tilovat qilish sunnat amallaridir. Xutbada qavmga pandu irshod, musulmonlar haqqiga duo qilish va ikki xutba o'rtasida o'tirish ham sunnat amallardandir.

Imom bo'lishga haqli kishi juma namoziga ham imom bo'ladi.

Muqtadiy sano o'qiydimi?

Savol: Imom jahriy (ovoz chiqarib) qiroat qilayotganida unga iqtido qilgan kishi niyatdan so'ng sano o'qiydimi?

Javob: Imom qiroatni jahriy (ovoz chiqarib) o'qiyotganida unga iqtido qilgan kishi sano o'qimaydi, balki qiroatga quloq soladi. Bu farzdir. So'ng qoldirgan rakatlarni o'qishga turganida sano o'qiydi. Ammo imom qiroatni maxfiy (ichida) o'qiyotganida unga iqtido qilgan kishi niyatdan so'ng sano o'qiydi («Honiya»).

Namozga kirgan hisoblanadimi?

Savol: Imom ruku' holida bo'lganida kelgan kishi unga yetish uchun ruku'ga engashgan holida takbiri tahrimini aytsa, namozga kirgan hisoblanadimi?

Javob: Yo'q, namozga kirgan hisoblanmaydi. Chunki takbiri tahrimini qiyom (tik turgan) holda aytish lozim.

Savol: Ba'zi hollarda joy torligidan imomning qavmdan balandroq joyda turishiga to'g'ri keladi. Ba'zan esa qavm imom turgan joydan balandroq turadi. Bu namozning durustligiga ziyon qilmaydimi?

Javob: Imom turgan joy qavm turgan o'ringan o'rtacha qomat balandligidan ko'p bo'lsa, makruh bo'ladi, undan past bo'lsa, makruh emas. Ammo qavm turgan joy imom turgan joydan qancha baland bo'lsa ham, karohiyati yo'q!

Azon va iqomat aytish tartiblari qanday?

Savol: Namozga azon aytishning ham alohida tartib-qoidalari bor, deb eshitdim. Shu haqda ma'lumot bera olmasizlarmi?

Javob: Azon masjid hovlisida, baland joyda, qiblaga qarab, tik turib aytiladi. Ovoz uzoqqa borishi uchun muazzin ko'rsatkich barmoqlarini quloqlari ichiga tiqib azon aytishi kerak, Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam hazrat Bilol roziyallohu anhuga shunday buyurganlar. Tahorat bilan azon aytish mustahabdir. Azon jumlar orasida bir oz tin olish bilan shoshilmay aytiladi. Azon aytishda tajvid talablarini buzish makruhdir.

Azon va iqomatda «Alloh» lafzidagi «a» tovushini va «akbar» lafzidagi birinchi va ikkinchi tovushlarni cho'zib aytish qo'pol xatodir. Qasddan bunday aytgan kishining iymoni xatarda qoladi.

Muazzin yuzini o'ng tarafga qaratib «Hayya 'alas solah» jumlarini, yuzini chap tarafga qaratib «Hayya 'alal falah» jumlarini aytishi lozim. Hazrat Bilol azonni shunday aytganlar.

Savol: Namozni uyda o'qiganda azon va iqomat aytiladimi? Ayollar ham azon va iqomat aytishadimi?

Javob: Jamoat bilan o'qiladigan besh vaqt namozga azon va iqomat aytish sunnati muakkadadir. Jamoatga yetolmay, namozni uyda o'qigan kishining va musofirning azon va iqomat aytishi mustahabdir. Uyda o'qilgan qazo namozga ham azon va iqomat aytish sunnatdir.

Azon namoz vaqti kirganidan so'ng aytiladi. Iqomat bevosita farz namozni boshlashdan oldin aytiladi. Ayollar azon va iqomat aytmaydilar.

Savol: Azon va iqomatning nima farqi bor? Iqomatni yurgan holda ham aytish joizmi?

Javob: Iqomat ham aynan azon kabidir. Biroq iqomatda «Hayya 'alal falah» jumlasidan so'ng «Qod qomatis solah» jumlasini ikki bor qo'shib aytiladi.

Muazzin namoz vaqtlarini, sunnatni yaxshi biluvchi, solih va taqvodor kishilardan bo'lishi lozim.

Iqomatda barmoqlar quloqqa tiqilmaydi, azonga nisbatan tezroq aytiladi. Uning jumalari orasida tin olinmaydi. Iqomat ham azon kabi bir joyda turib aytiladi. Yurib yoki har xil harakatlar qilib turib iqomat aytish makruhdur. Muazzin iqomatning «Hayya 'alas solah» jumlasini boshlaganida imom va qavm joylaridan turadilar. Bundan oldin tik turib olib namoz boshlanishini kutish makruhdur. Muazzin «Qod qomatis solah» jumlasini aytganida imom namozni boshlaydi.

Savol: Azon aytish asnosida muazzinni yo'tal tutib qolsa, azonni kelgan joyidan davom ettiradimi yoki qaytadan azon aytishni boshlaydimi?

Javob: Muazzinni azon chog'ida yo'tal tutib biroz to'xtab qolsa, azonni kelgan joyidan davom ettiradi. Agar uzoq to'xtab qolsa, azonni qayta boshidan aytadi («Naf'ul mufti»).

Ro'za ochiladimi?

Savol: Ramazon oyida qanday holatlarda ro'za ochiladi va qay holatda ochilmaydi? Javob: Quyidagi holatlarda ro'za ochiladi:

- tong otmagan, degan xayolda saharlik qilsa-yu, aslida tong otgan bo'lsa, quyosh botdi, deb o'ylab og'iz ochsa-yu, quyosh botmagan bo'lsa, shu kungi ro'zani qazo qilib qayta tutadi, ammo kafforat vojib bo'lmaydi («Mabsuti Saraxsiy»);

- ikki kishi tong otdi, deb guvohlik bersa, ammo yana ikki kishi tong otmadi, deb guvohlik bergach, saharlik qilishni davom ettirsa, haqiqatda esa tong otgani ma'lum bo'lsa, ham qazosini tutadi, ham kafforat lozim bo'ladi («Fatovoi Qozixon»);

- quyosh botganiga shubha qilingan holda og'izni ochish joiz emas, quyosh botmaganligi haqidagi fikri g'olib bo'lib, og'izni ochib yuborsa, qazo va kafforat vojib bo'ladi («Fatovoi Qozixon»);

- ikki kishi quyosh botdi, deb guvohlik bersa, ammo yana ikki kishi quyosh botmadi, deb guvohlik bergach, og'izni ochsa, haqiqatda esa quyosh botmagani ma'lum bo'lsa, faqat ro'zaning qazosi vojib bo'ladi («Fatovoi Qozixon»);

- ro'zador tishlari orasida qolgan no'xatday yoki undan katta narsani yutsa, ro'zasi ochiladi (no'xatdan kichik bo'lsa, ochilmaydi), agar tish orasidagi no'xatdan kichik narsani ham og'izdan chiqarib, qayta yutsa, ro'zasi ochiladi («Fatovoi Olamgiriyya»);

- bir-ikki tomchidan ko'p ter ro'zadorning qorniga ketsa, ro'zasi ochiladi, bir-ikki tomchiga ochilmaydi («Xulosa»);

-ro'zador tishi orasidan chiqqan qonni yutsa, agar qon tupugidan g'olib kelsa, ro'zasi ochiladi, tupugi qondan g'olib bo'lsa, ochilmaydi;

- agar ro'zador o'zini zo'rlab qussa, ro'zasi ochiladi;

-ro'zador er va ayol qasddan jimo' qilsalar, maniy chiqmasa-da, ro'zasi ochiladi, ularning har ikkoviga qazo va kafforat lozim bo'ladi, agar ayol

jimo'ga majbur qilingan bo'lsa, unga faqat qazo vojib bo'ladi («Hidoya», «Fatovoi Qozixon»);

- odatda taom hisoblangan yoki dori bo'lgan narsani qasddan yegan ro'zadorga qazo va kafforat lozim bo'ladi;

- ro'za tutganini unutib taom yegan yoki suv ichgan yoxud jimo' qilgan kishi «Endi bu bilan ro'zam ochildi», deb keyin qasddan taom yesa, qazosini tutadi, ammo unga kafforat lozim bo'lmaydi;

- ro'za tutishni kun yarmigacha niyat qilmay, zavoldan oldin ro'zaga niyat qilgan kishi taom yeb qo'ysa, qazosini tutadi, lekin kafforat lozim bo'lmaydi («Fatovoi Olamgiriyya»);

- ro'zador klizma qilsa, qulog'iga yog' tomizsa-yu, mazasi qorniga yoki dimog'iga yetsa, og'ziga qor yoki yomg'ir kirsas, ayolini quchib o'pganida maniy chiqsa, ro'zasi ochiladi va qazo vojib bo'ladi;

Quyidagi holatlarda esa ro'za ochilmaydi:

- ro'zadorning qusgisi kelib qussa va qusuqning o'zi ichga qaytib ketsa ham, ro'za ochilmaydi;

- ro'zador ehtilom bo'lsa (bulg'anib qolsa), ro'zasi ochilmaydi («Mabsuti Saraxsiy»);

- ro'zador burniga to'plangan balg'amni tomog'iga tortib yutib yuborsa, ro'zasi ochilmaydi («Mabsuti Saraxsiy»);

- ro'za tutganligini unutib taom yegan yoki suv ichgan yoxud ro'zasini buzuvchi boshqa amal qilgan kishining ro'zasi buzilmaydi;

- pashsha ro'zadorning og'ziga o'zi uchib kirib tomog'iga ketsa, ro'zasi ochilmaydi, ammo o'zi tutib yesa, qazo lozim bo'ladi;

- ro'zadorning ko'ziga tomizilgan dorining ta'mi og'zida bilinsa-da, ro'zasi ochilmaydi («Fatovoi Olamgiriyya»);

- ro'zadorning qulog'iga suv tomizilsa, ro'zasi ochilmaydi («Hidoya»);

- shahvat qo'zg'aydigan joy (narsa)ga qarab yoki o'ylab, shahvat (maniy) chiqishi, sochga yog' (rang) surish, ko'zga surma qo'yish, qon oldirish, g'iybat qilish, o'tin tutuni, un changining tomoqqa kirishi, ro'zani buzishga niyat qilib, lekin buzmaslik, tupugini og'izdan chiqarmasdan yutish kabi holatlarda ham ro'za ochilmaydi.

Savol: Ro'za, saharlik, kafforat haqida bir necha savollarim bor edi, shularga javob bera olmasizlarmi?..

Javob: Bajonidil.

1. Tong otib qoldi, deb shubhalanadigan vaqtga qadar saharlik qilish makruhdir.

2. Ramazon oyida saharlik qilish ro'za niyati o'rniga o'tadi («Fatovoi Olamgiriyya»).

3. Quyosh botganidan so'ng ertangi kun ro'zasi uchun niyat qilish mumkin («Mabsuti Saraxsiy»).

4. Ramazon ro'zasining niyatini kun yarim bo'lay deguncha qilish mumkin, qazo va kafforat ro'zalarining niyatini tong otguncha qilish lozim. Tong otgandan quyosh botguncha kun hisoblanadi.

5. Ro'za tutganligi yodida bo'lib, ammo qasd qilmay, bexosdan ichib qo'ygan (masalan, tahoratda suv yutib qo'ygan) kishi xato qilgan hisoblanadi. Xato qilib yoki

majbur etilib ro'zasini ochib qo'ygan ro'zadorga faqat qazo lozim bo'ladi, kafforat bermaydi.

6. Ro'zasini qasddan ochgan sog' kishi shu kuni quyosh botguncha ro'za tutmaslikka uzr hisoblangan dardga chalinsa, undan kafforat soqit bo'ladi («Fatovoi Qozixon»).

7. Ro'zasini qasddan ochgan sog'lom ayol shu kuni quyosh botguncha hayz ko'rsa, undan kafforat soqit bo'ladi («Mabsuti Saraxsiy»).

8. Ramazon ro'zasini qasddan buzgan kishi kafforat uchun topolsa, qul ozod qiladi, topolmasa, ketma-ket ikki oy ro'za tutadi, agar bunga kuchi yetmasa, oltmish nafar kambag'alga fitr sadaqasi miqdorida taom yoki uning qiymatini beradi.

Ramazon ro'zasini tutmaslikka nimalar uzr bo'ladi?

Savol: Kimlar ramazon ro'zasini tutmaslikka uzrli sanaladi va uzrlar qaysilar?

Javob: Ro'za tutish ramazon oyida farz bo'lsa-da, bir necha uzrlar sababli uni keyingi oylarda qazo qilib tutib berish mumkin. Kasallik, homiladorlik, emiziklilik, keksalik, hayz, nifos va safar ana shunday uzrlardandir.

Dardining og'irlashishidan yo tuzalishining kechikishidan qo'rqqan kasal ramazon oyida ro'za tutmay, so'ng qazo qilib tutib berishi joiz. Homilador va emizikli ayollar ham ro'za tutishlarida o'zlariga yo farzandlariga ziyon borligidan xavf etsalar, uni keyinga qoldirishlari mumkin.

Keksalik tufayli ro'za tutishga ojiz chol yo kampir har kuni ramazon ro'zasi uchun miskinga sadaqai fitr miqdorida fidya berishi lozim. Ammo ular keyinchalik quvvatga kirib ro'za tutishga yarasalar, fidya bergan bo'lsalar-da, qoldirgan kunlarini qazo qilib tutib beradilar.

Hayz yo nifosdagi ayol toza bo'lgunicha ro'za tutishi mumkin emas. Toza bo'lganidan so'ng ramazon oyida qoldirgan kunlarini qazo qilib tutib beradi.

Safardagi kishi ro'za tutishda mashaqqat bo'lish va bo'lmasligidan qat'iy nazar ro'za tutmasligi mumkin. Agar safarda ro'za tutmasa, albatta qazosini tutadi.

Qoldirgan ro'zalar qazosini istalsa, ketma-ket yo bo'lib-bo'lib tutib beriladi.

Ro'zani buzuvchi narsalar

Savol: Ba'zan ro'zaligim esdan chiqib biror narsa yeb yoki ichib qo'ysam, ro'zam ochiladimi?

Javob: Ro'zani buzuvchi narsalar uch holdan birida sodir bo'lishi mumkin: esdan chiqarish yo xato oqibatida yoxud qasddan.

Ro'za tutganligi yodida bo'lmay, yeb-ichib qo'ygan yoki uni buzadigan amalga qo'rgan kishining ro'zasi buzilmaydi. Ro'zadorligi esiga tushgandan so'ng ro'zani buzuvchi narsani (masalan, yeb-ichishni) davom ettirmasa bo'ldi. Agar davom ettirsa, ro'zasi buziladi va qazo lozim bo'ladi.

Ro'zador xato qilsa, masalan, tahorat qilayotganda og'iz chayishda suv tomog'iga ketib qolsa yoxud quyosh botmagan holda botdi, degan o'yda ro'zani ochib qo'ysa, ro'zasi buziladi va shu kun qazosini tutmog'i kerak.

Saharlikda uxlab qolsa, nima qiladi?

Savol: Insonchilik ekan, ba'zan ramazon saharligida uxlab qolamiz. Bunday holatda ro'zaga qanday niyat qilish kerak? Biror narsa yeb olish lozimmi? Chunki ulab ro'za tutish, ya'ni saharlik qilmay, ro'za tutish makruh, deyilgan...

Javob: «Ulab ro'za tutish», deyilganda og'iz ochish vaqtida og'iz ochmay, ya'ni kunduzda ham, tunda ham hech narsa yemay-ichmay, jimo' qilmay ro'za tutish tushuniladi. Og'iz ochish vaqtida og'zini ochib, taom yeb, saharlikka turolmay ro'za tutish «ulab tutish», deyilmaydi. Saharlikka tura olmagan kishi uyg'onganida tong otgan bo'lsa, hech narsa yemasligi va ichmasligi kerak. Yeb-ichsa, shu kuni ro'za tutmagan bo'ladi. Saharlikka tura olmagan kishi kunning yarmigacha ramazon ro'zasini Alloh roziligi uchun tutishni ko'nglidan o'tkazsa, ro'za tutishga niyat qilgan bo'ladi. Umuman ro'zaning niyati Alloh roziligi uchun ro'za tutmoqlikni ko'nglidan o'tkazishdir.

Sadaqai fitr kimlarga va qancha beriladi?

Savol: Sadaqai fitrni kimlarga va qancha berish kerak?

Javob: Sadaqai fitr ramazon oyida ado etiladigan moliyaviy ibodatdir. Dinimizda uni berish kimlarga vojib bo'lishi, qancha va kimlarga berilishi aniq va ravshan bayon etilgan. Barcha ibodatlarining shar'iy tartib va yo'riqlariga daxl qilish mumkin bo'lmaganidek, sadaqai fitrning ham shar'iy tayin etilgan miqdoriga hech kim daxl qilishga haqli emas.

Sadaqai fitr asliy ehtiyojidan ortiq zakot berish uchun belgilangan qiymatdagi boylikka ega ozod musulmon er va ayolga (balog'atga yetmagan bo'lsalar ham) vojibdir.

Bitta turar joy, ro'zg'or uchun zaruriy asboblari, uyga kerakli jihozlar, kasb qurollari, qishda-yozda kiyiladigan kiyimlar asliy ehtiyoj hisoblanadi.

Mazkur qiymatdagi molga ega musulmon o'zi va boyligi yo'q balog'atga yetmagan farzandlari uchun sadaqai fitr berishi lozimdir. Unga xotining balog'atga yetgan farzandlari uchun sadaqai fitr berish vojib emas. Shunday bo'lsa-da, ular nomidan ham bersa, ularning zimmasidan-da soqit bo'ladi.

Sadaqai fitr har bir jon uchun mayiz, bug'doy va undan ikki kilo, xurmo va arpadan to'rt kilo yoki bularning ayni kunda bozordagi sotilish narxi qiymatida beriladi.

Sadaqai fitr zakot olishi mumkin bo'lgan kishilarga beriladi. Shuningdek, uni zimmiylarga ham berish mumkin. Sadaqai fitrni ota-onasiga, bobo-buvisiga, farzandlariga, nabiralarga, xotini yo eriga berish mumkin emas.

Sadaqai fitr muhtoj odamlarning ahvolini yaxshilashga qaratilgan moliyaviy ibodat bo'lgani uchun uni masjidlar qurilishi yo ta'miriga ishlatish mumkin emas.

Sadaqai fitrni ramazon oyi ichida berishga ulgurmagan musulmon keyin bo'lsa ham, albatta berishi lozim. Zero, u ramazon oyi o'tishi bilan zimmadan tushib qolmaydi.

Sadaqai fitrni xushnudlik bilan belgilangan miqdorda ado etish tutilgan ro'zaning maqbul bo'lganlik belgisidir.

Savol: Kasalligi yoki keksaligi tufayli ro'za tutolmagan kishilar ham fitr sadaqasi beradimi?

Javob: Bemorligi yoki qariligi sababli ro'za tutish zimmalaridan soqit bo'lgan kishilar

agar asliy hojatlaridan ortiqcha nisob miqdoridagi mulkka ega bo'lsalar, fitr sadaqasi berishadi. Ularga ham sadaqai fitr berish vojibdir («Muzmarot»).

Savol: Fitr sadaqasi berish vojib bo'lgan kishi uni vaqtida bermasa, u zimmasidan soqit bo'ladimi?

Javob: Yo'q, soqit bo'lmaydi. Uni baribir ado qilishi lozim bo'ladi («Hidoya»).

Savol: Bir kishi fitr sadaqasini ikki miskinga bo'lib bersa bo'ladimi?

Javob: Bir kishi sadaqai fitrni faqat bir miskinga berishi vojibdir. Uni ikki nafar miskinga bo'lib berish mumkin emas («Fatovoi Olamgiriyya»).

Savol: E'tikof qanday ado etiladi?

Javob: Junubdan pok, balog'atga yetgan va oqil musulmonning ibodat niyatida ma'lum vaqt masjidda o'tirishi e'tikofdir. Ayollarning e'tikofi o'z uylarida, doimiy namoz o'qiydigan joylarida bo'ladi. E'tikofda o'tirgan ayol hayz va nifosdan pok bo'lishi kerak.

E'tikof vojib, sunnati muakkada kifoya (ba'zilarining bajarishi bilan qolganlardan soqit bo'ladi) va mustahab kabi turlarga bo'linadi.

Kim tili bilan e'tikof o'tirishni nazr qilsa, u vojib bo'ladi. Vojib e'tikof uchun ro'za ham shartdir. Ya'ni, o'ziga e'tikof nazr qilgan kishi e'tikofda ro'za tutib o'tirishi kerak. Vojib e'tikofning eng oz muddati bir kun. Bir kun e'tikofda bo'lishni o'ziga nazr qilgan kishi tong otmasdan masjidga kirishi va quyosh botguncha unda bo'lishi lozim. E'tikofdagi kishi tabiiy hojatidan va o'tirgan masjidida juma o'qilmasa, juma namozini o'qishdan boshqa maqsadda masjiddan chiqmaydi. U masjidda uxlaydi, ovqatlanadi. Mutolaa qilib o'tiradi. Gaplashsa, faqat yaxshi gaplarni gapiradi.

Ramazon oyining oxirgi o'n kunida e'tikof o'tirish sunnati muakkada kifoyadir. Bundan boshqa vaqtda e'tikof o'tirish mustahab bo'ladi.

Mustahab e'tikof uchun ro'za shart emas. Uning eng oz muddati bir soatdir.

Ka'ba tarixi qachon boshlangan?

Savol: Har yili bir necha ming yurtdoshlarimiz haj ibodatini ado etib qaytishadi. Alhamdulillah, menga ham o'tgan yili haj ibodatini ado etish muassar bo'ldi. Hamrohlarimdan Ka'bai muazzamaning tarixini so'ragan edim, jo'yali javob ololmadim. Iltimos, shu haqda ma'lumot bersangiz.

Javob: Tarixchilar Ka'bai muazzama Ibrohim alayhissalom davrlaridan oldin bino qilinganini aytishadi.

Ka'bai muazzamani dastlab farishtalar bino qilganlar, so'ng Odam alayhissalom, so'ng o'g'illari Shis alayhissalom, so'ng Ibrohim alayhissalom uni tiklaganlar. Muhaddis va muarrix imom Azroqiy (837 m. y. vafot etgan) bu haqda qayd etganlar.

Ibrohim alayhissalom davrlaridan shu kungacha Ka'bai muazzamaning qayta tiklanishi davrini beshga bo'lish mumkin: birinchi - Ibrohim alayhissalom o'g'illari Ismoil alayhissalom bilan tiklashlari. Bu haqda

Qur'oni karim Baqara surasining 127-oyatida xabar berilgan. Uning mazmuni shunday: «Ibrohim o'g'li Ismoil bilan birga Baytullohning poydevorini bino qilib, «Parvardigoro, bizlarning bu xolis amalimizni O'zing qabul qil», deganlarini eslang».

Ikkinchi - Payg'ambarimiz alayhissalom ba'satlaridan besh yil oldin Quraysh qabilasining tiklashi. Qurayshliklar Ka'bai muazzamani qayta tiklashga va uning binosiga faqat halol pullarini sarflashga kelishib olganlaridan so'ng uni buzishga botina olmadilar, qo'rqdilar. Valid ibn Mug'ira «Buzishni men boshlab beraman», deb qo'liga cho'kich olib, uning ustiga chiqdi va o'ziga taskin beruvchi so'zlarni aytib, ikki rukn tomonidan buza boshladi. Qolganlar «Bu kecha ko'ramiz, agar Valid ibn Mug'iraga biror narsa bo'lmasa, Alloh rozi bo'lgan bo'ladi, biz ham buzishamiz, agar unga zarar qilgan bo'lsa, buzilganini to'g'rilab qo'yamiz», deyishdi. Tong otgach, Validning yana buzishga kelayotganini ko'rishdi va qolganlar ham u bilan birga Ka'bai muazzamani asosiga yetguncha buzishdi. Har bir qabila uni qayta ko'tarishga tosh to'plab, binoni Hajarul asvad o'rnigacha ko'targanlaridan so'ng Hajarul asvadni kim joyiga qo'yishi masalasida tortishib urishishgacha bordilar. So'ng kengashib masjid eshigidan birinchi kirgan kishini bu masalada hakam qilishga rozi bo'ldilar. Birinchi bo'lib Muhammad ibn Abdulloh kirdilar. Barchalari bundan rozi bo'lib, u zoti sharifni hakam qildilar. U zoti sharif bir kiyim keltirishni so'radilar. Uni olib kelishgach, Hajarul asvadni olib unga qo'yidilar. So'ng ularga «Har bir qabila bu kiyimning bir tarafidan tutib ko'tarsin», dedilar. Hajarul asvadning o'rniga yetishganda Sarvari olam qo'llari bilan uni olib joyiga o'rnatdilar. U zot bu oqilona tadbirlari bilan Ka'bai muazzamani tiklash sharafiga erishishga intilgan arab qabilalari o'rtasida alanga olishga sal qolgan mojaroga barham berdilar.

Uchinchi - Abdulloh ibn Zubayr roziyallohu anhuning (1-73 hijriy sana) tiklashlari. Imom Muslimning «Sahih»larida rivoyat qilinishicha, Yazid ibn Muoviya (25-64 h.s.) zamonida shomliklarning yurishi natijasida Ka'bai muazzamaga o't tushdi. Ibn Zubayr uni haj mavsumi bo'lib, hojilar kelgunicha isloh qilmadilar. Haj mavsumi kelgach, yonlaridagiga maslahat solib shunday dedilar: «Menga Ka'ba xususida maslahat bering. Uni buzib qayta tiklayinmi yo shu holida tuzatayinmi?» Ibn Abbas roziyallohu anhu: «Menimcha shu holida tiklaylik. Insonlarning musulmon bo'lganiga, Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam ba'satlariga guvoh bo'lgan xona va toshlarga tegmaylik», dedilar. Ibn Zubayr roziyallohu anhu: «Agar biringizning uyingiz yongan bo'lsa, uni yangilamay qo'ymasdi. Bu axir Xonai Ka'ba-ku. Men uch marta istixora qilaman. So'ng qaror qilaman», dedilar. Uch bora istixora qilganlaridan so'ng Xonai Ka'bani buzishga qaror qildilar. Kishilar Xonai Ka'bani buzishga chiqqan birinchi kishiga zarar yetishidan qo'rqib undan uzoqlashdilar. Uni buzishga chiqqan kishiga hech narsa bo'lmaganini ko'rgan odamlar kelib, uni asosigacha buzdilar.

Ibn Zubayr: «Men Oysha roziyallohu anho onamizdan eshitganman. Rasululloh sollallohu alayhi vasallam aytganlar: «Kishilar yaqinda kufrdan Islomga o'tmaganlarida va mablag'im oz bo'lmaganida Ka'bani yana besh ziro' ko'tarib, unga kishilar kiradigan bir eshik va chiqadigan bir eshik qilardim». Menda hozir mablag' bor. Odamlardan qo'qmayman», dedilar hamda unga Hajarul asvadgacha besh ziro' qo'shdilar va buni asos qilib unga xonani ko'tardilar. Ka'baning balandligi 18 ziro' bo'lgach, buni past hisoblab, yana 10 ziro' qo'shdilar va ikki eshik: birini kiradigan, ikkinchisini chiqadigan qildilar. Bu 64-hijriy yilda bo'ldi.

To'rtinchi: Abdulmalik ibn Marvon roziyallohu anhuning (26-87 h.s.) tiklashlari. U kishi Hajjojni Makkani qamal qilishga yuborganlarida Hajjoj manjaniq (zambarak kabi qurol) bilan Ka'ba devorlarini vayron qildi. U Abdulloh ibn Zubayr roziyallohu anhu ustidan g'alaba qozongach, Abdumalik ibn Marvon bilan Ka'bani tiklash borasida maslahatlashdi. Abdumalik binoning Abdulloh qo'shgan qismini buzib, qurayshliklar tiklagan asosda qoldirishga ko'rsatma berdilar. Hajjoj binodan olti ziro' va bir qarich olib tashladi va uning g'arbiy eshigi ostini berkitdi. Va qolgan qismini o'zgarishsiz qoldirdi.

So'ng xalifa Abu Ja'far Mansur roziyallohu anhu (158 h.y. olamdan o'tgan) Xonai Ka'bani Ibn Zubayr bino qilgan holida qaytarmoqchi bo'lganda Molik ibn Anas roziyallohu anhu: «Sizdan keyin keladigan podshohlarga ham uni buzib-tiklash o'yin bo'lib qolmasin», deb qaytardilar.

Beshinchi: Sulton Murodxonning 1540 m. yilda tiklashi. Qattiq va uzoq yomg'ir yog'ishi natijasida katta sel kelib Masjidul Haromning ko'p qismini suv bosdi. Xonai Ka'baning eshigidan suv kirib, uning devorlarining yarmiga yetdi va uning shimoliy devori, sharqiy va g'arbiy devorlarining bir qismi, shifti quladi, odamlar qalbini qo'rquv egalladi. Sulton Murodxon uni zudlik bilan tikladi. Ka'bai muazzama bugun shu holatdadir.

Ka'bai muazzamaning atrofi Rasululloh sollallohu alayhi vasallam va Abu Bakr roziyallohu anhu davrlarida ochiq edi, devorlar bilan o'ralmagan edi. So'ng hazrat Umar roziyallohu anhu Ka'ba yonlarida joylashgan uylarni sotib olib sahnini kengaytirdilar va kishi bo'yidan pastroq devor bilan o'radilar. Uning sahnini hazrat Usmon roziyallohu anhu, Ibn Zubayr roziyallohu anhu, Valid ibn Abdumalik ham yana kengaytirdilar. Valid ibn Abdumalik marmar ustunlar tikladi. Undan so'ng Mansur va Mahdiy ham Ka'bai muazzama sahnini kengaytirdilar. Shu bilan uning sahnini kengaytirish to'xtadi. Oli Saud hukmdorligi davrida Ka'bai muazzama atrofi hozirgi ko'rinishda yanada obod etildi.

Hayit namozlari qanday o'qiladi?

Savol: Hayit namozlari haqida ma'lumot berishingizni so'rayman.

Javob: Hayit namozlari ikkitadir: biri Ramazon hayitida, ikkinchisi Qurbon hayitida o'qiladi. Hayit namozlari juma namozi farz bo'lgan kishilarga vojibdir. Ikki hayit namozi ham bir xil tartibda ado etiladi. Hayit namozlarini quyosh ikki nayza balandligida ko'tarilgandan so'ng zavolgacha o'qish mumkin. Hayit namozini o'qishga (jamoatga) ulgurmagan kishi o'zi o'qimaydi. Ro'za hayiti kuni uzr bo'lib, jamoat uni o'qiyolmasa, ertasiga o'qishi joiz. Qurbon hayiti namozi hayit kuni o'qilmasa, keyingi ikki kunda o'qilishi mumkin.

Savol: Hayit namozlarini o'qishning tartibi qanday?

Javob: Hayit namozlari ikki rakat vojib namoz bo'lib, quyidagicha o'qiladi: jamoat namoz o'qishga hozir bo'lib, saf tortganidan so'ng hayit namozi o'qishga niyat qilib, takbiri tahrima aytiladi (hayit namozlari uchun iqomat aytilmaydi). Va qo'llar bog'lanib, kindik ostida tutiladi. Hayit namozlariga bunday niyat qilinadi: «Shu vaqtda vojib bo'lgan ro'za (qurbon) hayiti namozini barcha takbirlari bilan shu imomga iqtido qilib, yuzimni Ka'baning bir tarafiga qaratib, xolis Alloh uchun o'qishni niyat qildim». Niyatdan so'ng sano o'qiladi. So'ng imom eshittirib (qavm ichlarida) uch bor takbir («Allohu akbar») aytadi. Har takbirda qo'llar quloqlar to'g'risigacha ko'tariladi. Takbirlar orasida qo'llar bog'lanmaydi, yonda tutiladi. Bu holda uch bor takbir aytilgach, qo'llar bog'lanadi. So'ng imom eshittirib qiroat qiladi, qavm jim eshitadi. Qiroatdan so'ng ruku' va sajda qilinib, ikkinchi rakatga turiladi. Ikkinchi rakatda imom qiroatni tugatganidan so'ng, rukudan oldin birinchi rakatda aytilgan tarzda uch bor takbir aytiladi. Va yana bir to'rtinchi takbir aytilib, ruku'ga boriladi va sajda qilinadi. Sajdadan so'ng o'tirib tashahhud, salovot va duo o'qib salom beriladi.

Salomdan so'ng imom minbarga chiqib, ikki xutba o'qiydi. Imom birinchi xutbani ketma-ket to'qqiz takbir, ikkinchi xutbani yetti takbir aytib boshlashi va ikkinchi xutbani

o'n to'rt takbir aytib tugatishi mustahabdir.

Ikki hayit namoziga g'usl qilib, eng yaxshi kiyimlarini kiyib, xushbo'y bo'lib borish sunnatdir. Ro'za hayiti namozini ado qilishga borishdan oldin biror narsa yeb olish sunnat bo'ladi. Qurban hayiti namozini o'qib bo'lguncha esa hech narsa yemaslik sunnatdir. Qurban hayiti namozini o'qishga borishda yo'lda ovoz chiqarib takbiri tashriq aytiladi.

Savol: Takbiri tashriq nima va u qachon aytiladi?

Javob: Takbiri tashriq budir: «Allohu akbar, Allohu akbar. La ilaha illallohu vallohu akbar. Allohu akbar va lillahil hamd».

Takbiri tashriq aytish vojibdir. Uni aytish Qurban hayitining arafa kunidan, ya'ni zulhijja oyining to'qqizinchi kuni bomdodning farz namozidan so'ng boshlanib, o'n uchinchi kuni asr namozining farzidan so'ng tugatiladi. Hammasi bo'lib, yigirma uch farz namozidan so'ng takbiri tashriq aytiladi.

Takbiri tashriq har farz namozidan so'ng bir martadan aytiladi.

Zakotni bo'lib bersa bo'ladimi?

Savol: Ko'p miqdordagi zakotni bir kishiga bersa ham bo'ladimi yoki bir necha haqdorga bo'lib berish kerakmi?

Javob: Zakotni haqdorlarning hammasiga bo'lib yoki biriga berish joiz. Ammo berilayotgan zakot nisob miqdoridan oshiq bo'lsa, uni bir haqdorga berish, agar u qarzdor yoki serfarzand bo'lmasa, makruhdur. Nisob miqdoridagi zakotni qarzdorga va serfarzand haqdorga berish makruh emas («Radd ul-muxtor»).

Savol: Vatanida bo'lmagan kishi vatanidagi hovli-joyi hisobidan zakot beradimi?

Javob: Yo'q, bermaydi. Zero, zakot puldan, chorva mollaridan va tijorat niyatida sotib olingan narsalardan nisobga teng bir qamariy yil o'tganidan so'ng beriladi, xolos.

Yig'iga haq olsa bo'ladimi?

Savol: Ba'zilar otasi va onasi vafot etganida ovoz chiqarib yig'lab turuvchilarni yollashayotganini eshitdim. Shunday qilsa bo'ladimi? Bu ish uchun haq olish durustmi?

Javob: Biror yaqini vafot etganida ovoz chiqarib yig'lovchilarni yollash va bu ishga yollanish joiz emas. Bu «kasb» uchun pul berish va olish halol bo'lmaydi. Agar bu «kasb»ga pul olgan bo'lsa, egalariga uni qaytarishi kerak. Bordi-yu, egalarini tanimasa, uni sadaqa qilishi lozim («Radd ul-muxtor»).

Nasiyaga mol xarid qilganda...

Savol: Ba'zan tanishimning do'konidan ro'zg'orga kerakli mol olib, «Pulini keyin beraman», deyman va keyinchalik to'layman. Shu ish to'g'rimi?

Javob: Xarid qilingan molning haqqi naqd to'lanmay, nasiya qilinsa, uni to'lash muddati aniq belgilanishi lozim bo'ladi. «Keyin to'layman», «Maosh olganda beraman», deb olingan mol haqqini to'lash kunini noaniq qilish savdoni fosid etadi («Hidoya»).

Savol: Ayollar mol (tovuq va hokazolar) so'yishi mumkinmi?

Javob: Ayolning va aqli kirgan bolaning mol, qo'y, tovuq va hokazolarni so'yishi joizdir («Sirojiyya»).

Tirnoq va tuk olish tartibi bormi?

Savol: Tirnoq olishning, qo'ltiq va boshqa joylardagi tuklarni yulish yoki qirishning belgilangan muddati bormi?

Javob: Ularga belgilangan muddat yo'q. Tirnoq va tuklar o'ssa, olish kerak. Insonning har haftada, jumadan jumagacha o'zini tekshirib turishi mustahab bo'ladi. Qirq kundan o'tkazib yuborish makruh. Imom Muslim Anas ibn Molik roziyallohu anhudan rivoyat qiladilar: «Mo'ylabni qisqartirish, tirnoqni olish, qo'ltiq va kindik osti tuklarini yulish va qirishni qirq kundan ortiq qoldirmaslikka buyurganmiz».

Savol: Yulish yo qirish o'rniga tuk to'kadigan tibbiy dorini qo'llasa bo'ladimi?

Javob: Ha, bo'ladi.

Savol: Tahorat qilganidan so'ng tirnog'ini bo'yagan ayolning tahorati va namozi durust bo'ladimi?

Javob: Tahorat qilib tirnog'ini bo'yagan bo'lsa, bu tahorat va namozi durust, ammo keyingi tahoratu g'usllari va namozlari durust bo'lmaydi. Chunki tirnoqqa surtilgan bo'yoq tahoratda va g'uslda yuvish vojib bo'lgan tirnoqqa suvni o'tkazmaydi.

Savol: Ayol begonalar oldida sochini yasama soch bilan yashirib yurishi mumkinmi?

Javob: Yo'q, bunday qilishi mumkin emas.

Savol: Ba'zi kishilar mo'ylabni uzun qo'yish bilan faxrlanishadi. Buni erkaklik xislati, deb hisoblashadi. Shu shar'an to'g'rimi?

Javob: Yo'q. Bu shar'an noto'g'ri va erkaklik xislati ham emas. Balki u nodonlikdir. Erkaklik xislati shariat ahkomlariga amal qilish, Payg'ambarimiz alayhissalomning sunnatlariga ergashishdir. Agar erkaklik tuklarga bog'liq bo'lsa, tuklar ketishi bilan yo'qoladi. Bunday «erkaklik» past erkaklikdir.

Savol: Ba'zi ayollar qoshlarini yulib yo qirib, o'rniga qalam bilan o'zlariga yoqqanday qosh chizib oladilar. Shu durustmi?

Javob: Yo'q. Bu ishlari durust emas. O'ziga yo boshqaga qosh chizgan ayol Alloh taolo yaratgan xilqatni o'zgartirgani va yuzini buzgani uchun la'natga uchraydi.

Itning hukmi qanday?

Savol: Bir tanishimning iti hovlida bo'sh qo'yib yuborilgan ekan. Yoz bo'lgani uchun hovliga joynamoz soldi. It bo'lgan hovlida namoz o'qish joizmi? Umuman, it bilan bog'liq masalalar haqida ma'lumot bersangiz.

Javob: Imom A'zam (r.a.) mazhablarida it yirtqich hayvonlar kabidir. U cho'chqa yoki aroq kabi najasul-ayn emas. Shuning uchun itni sotish va sotib olish joiz, bog'liq holda tutsa bo'ladi. Hatto hazrat Usmon (r.a.) itga talofot yetkazgan kishiga tovon hisobida yigirmata tuya to'lashni buyurganlar («Iysorul-insof fi osoril-xilof»). It yotgan yoki yurgan joy agar nam bo'lmasa, harom hisoblanmaydi, u yerda namoz o'qisa bo'ladi. Itning terisi oshlash bilan toza bo'ladi. Itning qordagi iziga oyoq yoki qo'l qo'yilsa, nam bo'lsa, harom bo'ladi, nam bo'lmasa, harom bo'lmaydi («Fatovoi Qozixon»).

Savol: It so'lagi tekkan idishni necha marta yuvsan, halol bo'ladi?

Javob: Itning so'lagi tekkan narsa harom bo'ladi. Chunki so'lak ham, ter ham go'shtdan ajrab chiqadi. Quduriy (r.a.) aytishlaricha, it yegandan qolgani najasdir. It suv ichgan yoki tekkan idish bizning mazhabda uch marta yuvish bilan toza bo'ladi. Rasululloh sollallohu alayhi vasallam: «It yalagan idish uch marta yuviladi», deganlar. Hanafiy ulamolarning aytishlaricha, itning siydigi tekkan narsalar uch marta yuviladi, so'lak esa bavlidan yengilroqdir. It tekkan narsani yetti marta yuvish haqidagi hadis uch marta yuvish to'g'risidagi hadis bilan nasx (bekor) bo'lgan («Hidoya»).

Burunga baldoq taqsa bo'ladimi?

Savol: Ayrim qizlar burunlarini ham teshib baldoq taqib olishyapti, shu joizmi?

Javob: «Radd ul-muxtor» va «Naf'ul mufti» kitoblarida ayollarga quloqlari kabi burunlarini ham ziynati (taqinchoq) taqish uchun teshishlari joizligi aytilgan.

Galstuk taqish joizmi?

Savol: Galstuklar (bo'yinbog')larning ko'pi shoyidan tayyorlanadi, ipakli kiyim esa erkaklarga harom. Galstukni taqsa bo'ladimi?

Javob: Erkaklar kiyimida eni to'rt jipslashgan barmoq miqdorida yoki undan kam bo'lgan shoyi matoni ishlatish harom emas («Durrul-muxtor»).

Sog' odamga sadaqa berish mumkinmi?

Savol: To'rt muchali sog', ishlashga quvvati yetadigan kishilarga sadaqa bersa bo'ladimi? G'ayridinlarga-chi?

Javob: Ha, mazkur kishilarga sadaqa berish joiz. G'ayridinlarga zakot, ushr kabi farz sadaqalardan boshqa nafli sadaqalarni bersa bo'ladi. Ammo bu o'rinda shuni ta'kidlash kerakki, bir kunga yetarli ozuqasi (emishi) bor kishining tilanchilik qilishi halol emas, haromdir. Tilanchida bir kunga yetadigan ozuqa borligini bilib, unga sadaqa bergan kishi gunohkor bo'ladi («Durrul-muxtor»).

Sun'iy emizishga ijozat bormi?

Savol: Kelinim «sutim yo'q», degan bahona bilan bolasini emizmayapti. Shariatimiz bu masalaga qanday qaraydi?

Javob: Quritilgan sut bolaga qoshiq bilan beriladimi yo so'rg'ich bilan ichkiziladimi, emizish hisoblanmaydi. Zero, u taom (ovqat)dir. Faqat emizikli xotinning sutini berish «emizish», deyiladi.

Bolalarni quritilgan sut yo shu kabilar bilan ovqatlantirish odatini ilgari bizning musulmon o'lkalarda bilishmagan. Bu odat bizga g'arbdan keldi. G'arbda onalar qomatlari bichimining buzilishidan qo'rqib, farzandlarining sog'ligi va bardam o'sishiga e'tibor qilmay, emizish vazifasidan bosh tortdilar. Ana shunday G'arb hozir asliga qaytmoqda, xotinlarni farzandlarini emizishga chaqirmoqda. Emizish xushbichimlilik va go'zallikka ziyon qilmaydi, aksincha, qomatni yanada kelishgan va go'zal qiladi, deb onalarni ishontirmoqda.

Musulmon xoh erkak, xoh ayol bo'lsin, har qanday mulohazadan oldin birinchi navbatda Alloh taoloni rozi etadigan va o'ziga ajr-savob keltiradigan so'z va amalni qidiradi. Alloh taoloning rahmati, roziligi va ajridan umid etgan holda sabr qilib, pushtini qiynalib ko'targan va qiynalib tuqqan, homiladorlikning qiyinchilik va og'irliklariga, tug'ish dardlari va qo'rquvlariga chidagan musulmon ona chaqalog'ini mehr bilan bag'riga bosadi, sutining tomchisini ham bolasi va suyumligidan hech qachon darig' tutmaydi. Balki bunda o'zini tengsiz baxtli his qiladi. Buning uchun ajru savobga ham sazovor bo'ladi.

Kiyimda najas bo'lsa...

Savol: Namoz o'qiyotgan kishi kiyimida dirham miqdoridan kam najas borligini ko'rib qolsa, nima qilish kerak? Namozini buzib, uni yuvadimi yoki namozni davom ettiradimi?

Javob: Namoz paytida kiyimida dirham miqdoridan oz najas borligini ko'rgan kishi namozini buzib, uni yuvganda namoz vaqti o'tib ketmaydigan bo'lsa yoki jamoat bilan o'qiyotganda namozi tugab qolmaydigan bo'lsa, namozini buzib, uni yuvadi. Agar namozni buzib, uni yuvganda namoz vaqti o'tib ketadigan yoki jamoat namozi tugab qoladigan bo'lsa, namozini oxirigacha o'qib, so'ng uni yuvib oladi («Naf'ul mufti»).

Sajda o'rni baland bo'lsa...

Savol: Sajda qilish o'rni oyoq turgan joydan baland bo'lsa, namoz durust bo'ladimi?

Javob: Sajda qilish o'rni oyoqlar (qadamlar) turgan joydan bir yoki ikki g'isht miqdorida (taxminan 10-20 sm.) baland bo'lsa, namoz joiz bo'ladi. Agar sajda qilish o'rni qadam o'rnidan bundan ham ko'proq baland bo'lsa, namoz joiz bo'lmaydi («Fatovoi Olamgiriyya»).

Sotuvchi kam bersa, nima qilaman?

Savol: Sotuvchi menga molini sotayotganida kam qilib, masalan, besh kilo o'rniga to'rt yarim kilo qilib tortib bersa, olib ketaverishim kerakmi yoki qaytarib beraymi?

Javob: Siz aytayotgan holat ikki ko'rinishda bo'lishi mumkin. Birinchisi - sotuvchi tortib berayotganida uning kam tortganini ko'rib turish. Ikkinchisi - xarid qilib bo'lgandan keyin uning kam tortilganini bilish. Birinchi holatda sotuvchiga «To'g'ri torting», deb tanbeh berish lozim bo'ladi, chunki inson adashishi mumkin. Sotuvchi tanbehni qabul qilib, to'g'ri tortib bergach, pulini to'lab molni olasiz. Agar bundan bosh tortsa, bozor keng, boshqa halol sotuvchidan xarid qilasiz.

Ikkinchi holatda esa istasangiz, so'raganingizga yetmagan miqdorda (misolingizdagi yarim kiloga) to'g'ri keladigan qiymatni sotuvchidan talab qilib olasiz, zero bu sizning haqqingizdir. Istasangiz, molning hammasini berib, to'lagan hamma pulingizni qaytarib olasiz.

Nikoh aqdi nima?

Savol: «Nikoh aqdi», «mahr» haqida ma'lumot bera olasizlarmi?

Javob: Nikoh aqdi iyyob (taklif) va qabuldan iborat. Taklif erkak yo uning vakilidan bo'lishi mumkin. Ayol yo uning vakili ham nikoh aqdini

taklif etishi joiz. Qabul taklifga munosib tarzda, ikkinchi tarafdin bo'ladi.

Nikoh aqdi uchun barcha maqbul ko'rgan lafz «Men sizga tegdim» lafzidir. Ayol guvohlar huzurida erga «Men sizga tegdim», desa yo uning vakili: «Meni vakil qilgan qizni sizga xotinlikka berdim», deb aytsa, nikoh aqdini taklif qilgan bo'lib, ikkinchi tomon er «Qabul qildim», deyishi bilan (tubandagi shartlar ila) nikoh aqdi bog'langan hisoblanadi.

Nikoh aqdi paytidagi guvohlar balog'atga yetgan, ozod, musulmon ikki er yo mazkur sifatli ikki ayol va bir er bo'lishlari hamda nikohlanuvchilarning iyyob va qabul so'zlarini eshitishlari nikoh aqdinin muhim shartidir. Nikohlanayotgan er va ayol ham bir-birlarining iyyob va qabullarini guvohlar huzurida eshitishlari shart. Nikohlanuvchilarning ota, aka-uka kabi qarindoshlari ham nikoh aqdigaga guvoh bo'lishlari mumkin.

«Iyyob» va «qabul» bilan birga mahr miqdori ham aytiladi. Mahrning naqd va nasiya miqdori ko'rsatiladi. Shuningdek, ayolning boshqa shartlari, masalan, ixtiyorini o'zida qoldirib, xohlagan joyda yo ma'lum muddatda bir boin taloq qilish huquqini olish kabi shartlari bo'lsa, iyyob va qabul vaqtida aytishi kerak.

Savol: Nikoh aqdi bilan er va xotinga qanday majburiyatlar yuklanadi?

Javob: Nikoh aqdi majburiyat yuklash va majburiyat olish aqdidir. Zero, bu aqd bilan er-xotinning har biri ikkinchisi oldida bir qancha vazifani zimmasiga oladi. Ba'zi shartlarga (bu yerda ularni batafsil sanab o'tishning iloji yo'q) rioya etish bilan er xotininga mas'ul bo'ladi. Quyidagilar bu aqdning eng muhim hukmlaridandir:

1. Ikki aqd qiluvchi o'rtasida er-xotinlik qaror topadi va ularning har biriga er-xotinlik hukmlari lozim bo'ladi. Bir-biridan bahra (lazzat) olishlari halol bo'ladi. Erga xotining onasi, xotinga erning otasi mahram bo'ladi. Er-xotin o'rtasida merosxo'rlik yuzaga keladi.

2. Aqd bog'lanishi bilan erga xotinning kelishilgan naqd mahrini berish, uning oziq-ovqat, kiyim-kechak va boshpana kabi zaruriy ehtiyojlarini ta'minlash vojib bo'ladi.

3. Erning xotiniga ma'lum tartibda odob berish huquqi yuzaga keladi. Zero, er xotinga homiydir. Xotinga shar'iy mumkin bo'lgan hollarda eriga bo'ysunishi, erining uyida bo'lishi, erining ruxsatisiz yo zaruratsiz uydan chiqmasligi vojib bo'ladi.

Er-xotinlik muqaddimasimi?

Savol: Yaqinda nikoh kechasi haqida so'z borganida «birinchi uchrashuv», degan gapni aytib qolishdi? U nima degani?

Javob: «Birinchi uchrashuv» deganda er xotini qo'lidan tutib uyiga olib kirishi tushuniladi. Ayolning er uyiga bu tarzda kirishi er-xotinlik hayoti hamma ko'rinishlarining boshlanishi va muqaddimasidir. «Birinchi uchrashuv» deganda, shuningdek, qo'shilishga ham ishora bor.

Ayolning er uyiga kirishi uning bir oiladan ikkinchi oilaga, bir urug'dan ikkinchi urug'ga o'tishi, demakdir. U ota-onasi va tug'ishganlari bag'rini tark qilib, erning «umr sherigi»ga aylanadi. Xuddi shu gaplar er bo'lib xotiniga mas'ul bo'lgan erkakka ham tegishlidir. U endi oila oldidagi barcha burchlarini uddalashi kerak bo'ladi.

Er ham, xotin ham o'rtalaridagi «birinchi uchrashuv» lahzasiga ruhiy hozirlik ko'rishlari lozim. Bu uchrashuvdan oldin erkak xotini bilan totuv yashashga, unga sabr, idrok bilan yaxshi muomala qilishga o'zini hozirlasin. Bu narsa oson emasligini, muhim va jiddiy ishga qadam qo'yayotganini ko'z oldiga keltirsin. Ayol ham «erka qizdan» «javobgar xotinga» aylanishdek muhim ishga o'zini tayyorlasin. Ularning har biri nimaga qadam qo'yayotganini, ularni mas'uliyatga sadoqat kutayotganini yaxshi bilishlari kerak.

Mazkur iboraning ishora ma'nosiga - qo'shilishga kelsak, er-xotin bu ish ularga nasl qoldirish, jinsiy a'zoni asrash, shahvatni haromdan qaytarish vositasi deb qarashlari lozim.

Oilaning boshlig'i kim?

Savol: Sir emaski, ko'pgina oilalarda oila boshlig'i erkaklar bo'lib kelgan. Ammo keyingi paytlarda ana shu tartib buzilayotganga o'xshaydi. Shariatimiz bu masalaga qanday qaraydi?

Javob: Er xotining o'zining bir juz'i ekanini unutmashligi kerak. Rum surasining 21-oyati mazmuni shunday: «**Uning oyatlaridan (yana biri) - U zot sizlar hamdam bo'lishlaringiz uchun o'zlaringizdan juftlar yaratishi va o'rtalaringizda oshnolik va mehr-muhabbat paydo qilishidir. Albatta bunda tafakkur qiladigan qavm uchun oyat-ibratlar bordir**». Inson o'z juz'iga qo'pollik qiladimi?

Alloh taolo mazlumlarning homiyidir. U zolimlarni do'st tutmaydi. Buni xotining qarindoshlari va madadkori yo'qligidan unga to'la hukmron bo'lgan erkak unutmasin!

O'z navbatida xotin ham erini hurmat qilishi, erining o'zidan ustunligini e'tirof etishi kerak. Zero, er xotinning himoyachisi, uning sharafini, nomusini va hurmatini saqlaguvchidir. Er xotinning otasidan keyingi homiyidir. Umrining ko'p qismi eri bilan o'tadi.

Xotin tenglik va huquq haqida yolg'on fikrlarni uqtiruvchi, oila mohiyatini buzish, nizomini izdan chiqarish, birligini tarqatish uchun uni otaga va erga qarshi chiqishga

undovchi buzg'unchilarning yolg'oniga og'masligi kerak.

Er-xotin Alloh taolodan qo'rqsinlar, Baqara surasi 237-oyatining ma'nosini doimo yodda tutsinlar: «Oralaringizda marhamat ko'rsatishni unutmang!».

Er-xotin o'rtasidagi o'zaro huquq vv mas'uliyatlarni yoritishdan oldin ijtimoiy oshkor haqiqatni, voqeyilikni anglovchi har bir oqil to'g'riligida tortishmaydigan bir haqiqatni bayon etish lozim. Bu erkaklarni ayollarga nisbatan Alloh taolo ko'targan darajadir. Baqara surasining 228-oyati mazmuni shunday: **«Ayollar zimmalaridagi mas'uliyatlariga teng, inkor etilmas huquqqa egalar. Va erkaklarning ayollarga nisbatan darajasi bor»**.

Bu daraja boshqarish va yo'naltirish martabasidir. Alloh taolo boshqarish hukmini erkaklar qo'liga bergan. Niso surasining 34-oyati mazmuni shunday: **«Erkaklar ayollarga homiydir. Buning boisi Alloh taolo erkaklarni ayollardan fazilatli qilgani va erkaklarning mollaridan nafaqa berishlaridir»**.

Erkak ayoldan aqlan, jisman, idrokan kuchlidir. Bunda shubha yo'q. Erkaklarning ayollardan ortiqcha fazilati hech bir aqlli insonga pinhon emas.

Baqara surasidagi 228-oyat erning xotin oldidagi huquqi xotinning er oldidagi huquqidan katta va mas'uliyatliroq ekanini anglatadi. Shuning uchun ham Payg'ambarimiz sollallohu alayhi va sallam: «Agar men bir kishini ikkinchi kishiga sajda qilishga buyuradigan bo'lganimda, erning xotin zimmasida haqqi ko'p bo'lganidan, xotinni eriga sajda qilishga buyurardim», deb marhamat qilganlar.

Bu hurmat qilish, zimmaga olish va javobgarlik darajasidir. Abdulloh ibn Abbos (roziyallohu anhu) aytadilar: «Daraja erkaklarni ayollar bilan yaxshi muomala qilishga, ayollarga keng bag'rli va ochiq qo'lli bo'lishga undaydi». Ortiq darajali inson o'ziga mashaqqatni olishi lozim bo'ladi.

Niso surasining 34-oyat mazmuni **«Erkaklar ayollarga homiydir»** ma'nosi bu homiylik ayollarga ta'lim-tarbiya berish, ularni moliyaviy ta'minlash, himoya qilish va ularga g'amxo'rlik qilish bilan bo'ladi.

Ayol eriga itoat qilishi, uning topshiriqlarini, agar ular Alloh amriga zid bo'lmasa, bajarishi lozim. Ammo er topshiriqlari Alloh amrlariga zid bo'lsa, uni bajarmasligi kerak. Zero, Xoliqqa gunohkor bo'lib, maxluqqa itoat etilmaydi.

Lekin erkaklarning ayollardan afzalligini, ba'zi fahm-farosatsiz johillar o'ylaganidek, er ayol ustidan hukm qiluvchi hokim, unga istagan narsasini yuklaydi va xohlaganini buyuradi, ayolning yo'q, deyishga, erining buyrug'iga qarshi chiqishga haqqi yo'q, chunki u xato qilsa ham, zolim va qo'pol bo'lsa ham, «erdir», deb tushunmoq durust bo'lmaydi. Bunday tushunish bag'oyat katta jaholatdir, Alloh shariatiga ziddir.

Ba'zi insonlar ba'zilarini, xususan, ayollarni qul qilsin va xorlasin uchun emas, balki rahm qilsin, yordam bersin, ishlarini to'g'rilasin, yaxshilik qilsin, hurmat qilsin uchun Alloh taolo ularning ba'zilarini ba'zilaridan fazilatli qilgandir.

Xotinlarini qulni kaltaklagandek kaltaklaguvchilar erkak ham, yaxshi kishi ham emas. Xotinlariga ozor beruvchilar, ularni xorlovchilar va kamsituvchilar, ularga qo'pollik qiluvchilar qalblaridan mehr ayrilgan kishilardir. Ular juda ham yomon erkaklardir. Musulmon erlar uchun juda xunuk misoldir.

Haqiqiy ma'nodagi er xotini bilan yaxshi munosabatda bo'ladi, unga javobgarlikni sadoqat va ixlos bilan ado etadi. Uning holatini yaxshilaydi, buzmaydi. Unga yaxshilik qiladi, yomonlik qilmaydi. Uni yaxshi ishlarga boshlaydi, yaxshi ishlardan qaytarmaydi. Xotini xato qilsa, nasihat bilan unga shafqat ko'rsatadi, qo'pollik qilmaydi. Unga mehr va iltifot ko'rsatadi. Tundlik va manmanlik qilmaydi.

Sovchilik odoblari qanday?

Savol: Qizga sovchi qo'yish dinimizda bor narsami yoki urf-odatga kiradimi? Umuman, sovchilikning tartib-qoidalari qanday bo'ladi?

Javob: Nikohdan oldin sovchilik sunnatdir. Zero, Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam o'zlariga va boshqalarga sovchilik qilganlar. Sovchilikdan maqsad qizning xohishini, shuningdek, ota-onasining fikrini, nikohga roziligini yo noroziligini bilishdir. Sovchilik odatda er tarafidan bo'ladi. Sovchilik erning ayolni birga yashashga taklif etishidir.

Nikohdan oldin qiz va oila a'zolarining roziligi lozim. Sovchilik qiz va uning yaqinlarining fikrlarini ko'rsatadi. Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam ayollarning o'zlari talab qilmaganida yo ijozat bermaganida ularni nikohlashdan qaytarganlar. Imom Buxoriy va Muslim Abu Hurayra roziyallohu anhudan shunday rivoyat qiladilar: «Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallam marhamat qiladilar: «Bevani u bilan maslahatlashmasdan nikoh qilinmaydi. Qizning roziligi olinmasdan nikoh qilinmaydi». Sahobalar so'radilar: «Yo Rasululloh!

Qizning roziligi nima?» Rasululloh sollallohu alayhi vasallam: «Indamasligi», deb javob qildilar».

Bevaning maslahatini olish lozim. Bevaning yaqinlari uning nikohga ochiq roziligini olishlari kerak. Qizdan esa roziligi so'raladi. Ammo u ochiq javob berishga majbur qilinmaydi. Uning indamasligi kifoya. Zero, qiz ochiq javob berishdan tortinadi. Oysha roziyallohu anho onamizdan shunday rivoyat qilinadi: «Oysha onamiz: «Yo Rasululloh, qiz uyaladi», dedilar. Rasululloh sollallohu alayhi vasallam: «Uning indamasligi roziligidir», dedilar» (Imom Buxoriy rivoyati).

Erkak va ayol munosabatlari

Savol: Ko'p jamiyatlarda azaldan erkak va ayollar o'rtasida qo'l ushlab salomlashish odati bo'lgan. Odamlar bunday salomlashishga o'rganishganidan ayollar bilan qo'l ushlab so'rashmagan kishini qoralash darajasiga yetganlar. Musulmon erkak va ayol bu qiyin ahvoldan qanday saqlanadi?

Javob: Erkak va ayollar o'rtasida qo'l ushlab salomlashish asta-asta odat bo'lgani kabi qo'l ushlabmasdan salomlashishni ham asta-asta odatga aylantirish lozim. Qo'l ushlab ko'rishganlar avval boshda qiyinchiliklarga duch kelishgan. Fosiqlarning himmati musulmonlarnikidan baland emas. Odamlarning gap-so'zlariga kelsak, sodiq mo'min e'tiborida ularning qiymati yo'qdir. Tavba surasining 62-oyati mazmuni shunday: «Agar mo'min bo'lsalar, ularning rozi qilishlari uchun Alloh va rasuli haqlidir».

Savol: Liftda yo yo'ldagi mashinada erkak va ayolning tanho o'zlari bo'lishi «man etilgan yolg'izlik» hisoblanadimi?

Javob: Ha. U ham man etilgan yolg'izlikdir. Undan saqlanish lozim.

Savol: Erkak va ayol bir-biri bilan savdo-sotiq qilishi mumkinmi?

Javob: Ha. Ayol erkakdan biror narsa sotib olishi va aksincha ham bo'lishi joiz.

Ammo bu holatda ogohlik va ehtiyotkorlik zarur.

Savol: Hanafiy mazhabida erkakning qo'li ayolga (yoki aksincha) tegsa, tahorat buzilmaydi. Bundan bu mazhabda erkakning ayol bilan qo'l ushlab salomlashishi mumkin, degan xulosa chiqmaydimi?

Javob: Bu fikr ba'zi odamlar tilida ham yuradi, ammo hayratli darajadagi nodonlikdir. Zotan, tahoratning sinishi va sinmasligining halol va haromga aloqasi yo'q. Abu Hanifa rahmatullohi alayhning begona ayolni ushlab tahoratni sindirmaydi, deyishlari uni ushlab mumkin, deyishlari emas. Zero, ushlabning hukmi boshqa, uning tahoratni sindiruvchi ekani boshqadir. Bu masala o'g'rilikka o'xshaydi. Agar tahorati bor kimsa o'g'rilik qilsa, o'g'rilik ulkan gunoh bo'lsa-da, uning tahorati sinmaydi.

Taloq haqida

Savol: Taloqning bir necha xili bor, deyishadi. Ular qaysilar? Shu haqda to'laroq ma'lumot bersangizlar.

Javob: Ikki xil taloq bor. Biri raj'iy taloq, ikkinchisi boin taloq. Boin taloq kichik boin va katta boin taloqlarga bo'linadi.

1. Raj'iy taloq. Raj'iy taloq qilingan xotinning iddasi o'tmagan bo'lsa, nikoh hukmlari bekor bo'lmaydi. Er-xotinlik davom etaveradi. Er idda ichida xotini rozi bo'lmasa ham, nikohni yangilamay, u bilan er-xotinlikni davom ettirishga qaytishi mumkin. Ammo idda o'tib qolsa, xotin eridan ajralgan bo'ladi. Bu holda faqat xotin rozi bo'lsa, nikohni yangilab, so'ng er-xotinlikni davom ettirishi mumkin.

"Sen taloqsan", "Seni taloq qildim" kabi taloqqa ochiq dalolat qiluvchi iboralar bilan raj'iy taloq tushadi.

Taloqqa ochiq dalolat qiluvchi iboralar aytilganida taloqning tushishi niyatga bog'liq bo'lmaydi. Er bu iboralarni aytganida taloqni niyat qilsa ham, niyat qilmasa ham, taloq tushadi. Erning "Taloqni niyat qilmagan edim", deyishi e'tiborga olinmaydi.

Bu o'rinda shuni unutmaslik kerak: bir yo ikki raj'iy taloq bo'lsagina, er-xotinlikni qayta tiklash mumkin. Ammo uch taloqda qo'yilgan xotin boshqaga tegib, undan shar'an ajralganidan so'nggina avvalgi eri bilan qayta nikohlanishi mumkin, xolos. Zero, uch taloq katta boin taloqdir.

2. Kichik boin taloq. Er janjallashib turgan xotiniga "bor ket", "ko'zimga ko'rinma", "uyingga ket" kabi taloqdan kinoya bo'lgan so'zlarni aytib, taloqni niyat qilsa, boin taloq tushadi. Shuningdek, er hali qo'shilmagan xotiniga taloqqa ochiq dalolat qiladigan so'zlarni aytsa ham, boin taloq bo'ladi. Shu kabi bir yo ikki boin taloq kichik boin taloq hisoblanadi.

Kichik boin taloq nikoh hukmlarini bekor qiladi. Faqat iddaga oid hukm qoladi. irtalariga kichik boin taloq tushgan er-xotin nikohni yangilab, so'ng er-xotinlikni davom ettirishlari kerak.

3. Katta boin taloq. Uch taloq yo uchinchi taloq katta boin taloqdir. Katta boin taloq "taloqul bat" (qaytib bo'lmas taloq) deb ham aytiladi. Bu xususdagi masalalar fiqh kitoblarida batafsil yoritilgan.

Katta boin taloq qilingan xotin eriga harom bo'ladi. U boshqa er bilan shar'iy nikohdan o'tib, turmush qurib, kelisholmay ajralsa yo ikkinchi eri o'lsa, iddasi tugaganidan so'ng birinchi eriga yangidan nikohlanishi mumkin, xolos.

Ba'zi erlar o'zlari va oilalariga baxtsizlik va kulfatdan boshqa narsa keltirmaydigan qiyinchilik va mushkulot yo'lini tutib, shariat hukmlariga xilofan taloqni ko'p ishlatishadi yoki goho o'zaro munosabat qilishlari qat'iy harom bo'lsa-da, noshar'iy munosabat qilaverishadi. Bu ishlaridan ogoh bo'lishsin.

Taloqni ermak qiluvchilarga qonun yo'li bilan hatto eng past jazo va ta'zir belgilanganida edi, bunday yengiltaklar soni tezda kamayib, bu yaramas odat yo'qolarmidi...

Savol: Er mazax yo hazil qilib taloq so'z aytsa, nima bo'ladi?

Javob: Mazax yo hazil qilib taloq so'z aytilsa, jiddiy taloq qilgani kabi taloq tushadi.

Savol: Er xotini xulu' qilishi uchun unga bergan mahridan ko'proq miqdorda mol olish mumkinmi?

Javob: Ha. Agar xotin o'z ixtiyori bilan, bosim yo zo'rlik ko'rsatilmay, bersa durust. Agar xotin rozi bo'lmay bersa, uni olish va yeyish haromdir.

Savol: Taloq qilingan xotinning qanday huquqlari bor?

Javob: Boin taloq qilingan xotin hali mahri ni olmagan bo'lsa, uni talab qilish va iddasi davomida nafaqasini olish haqlariga ega.

Savol: Eri o'lgani uchun idda o'tirgan xotinga nimalar vojib?

Javob: Eri o'lgani uchun iddada o'tirgan xotin uyida o'tirishi, uydan hojat bo'lgandagina chiqib, tez qaytishi, bezak va xushbo'yliklarni ishlatmasligi, eridan ayrilgani uchun xafaligini izhor qilishi vojibdir.

Savol: Iddadagi xotin erining uyidan chiqib ketib, boshqalarning uyida yashashi joizmi?

Javob: Yo'q. Unga erining uyidan chiqib ketib, boshqa uyda yashash mumkin emas. Har qanday iddadagi xotin iddasini erining uyida o'tkazishi

vojibdir. Zarurat bo'lmaganida idda davomida u yerdan chiqib boshqa joyda yashash joiz emas. Taloq surasining birinchi oyati mazmuni shunday: «Taloq qilingan xotinlarni ochiq yomon ish qilmasa, o'tirgan uylaridan chiqarmang. Ular o'zlari chiqmasinlar».

Savol: Oqibatini bilmay, xotini taloq qilgan kishining talog'i tushadimi?

Javob: Uning talog'i tushadi. Bilmaslik hech kimga uzr bo'lmaydi. Faqat dinga yangi kirib, uning ahkomlarini o'rganishga yetarli muddat o'tkazmagan yo cho'lda yolg'iz yashagan insonning bilmasligi uzr bo'ladi. Bulardan boshqalar bilmasliklari uchun jazolanadilar. Zero, ilm olish barcha musulmonlarga farzdir.

Homiladorlikka ham savob bormi?

Savol: Homilador ayollar ana shu holatdagi chekkan qiyinchiliklari evaziga katta savob olishadi, deb yozilibdi. Nima, homilador bo'lgani uchun ham ayollar savobga erishadimi?

Javob: Ayollarning eng fazilatli va martabasi balandi onalardir. Ular ona bo'lishda kechirgan qiyinchilik va tashvishlar sababidan shunday ulug' martabaga loyiqdir. Ahqof surasining 15-oyati buning izohiga kifoyadir. Oyat mazmuni shunday: **«Biz insonga ota-onasiga yaxshilik qilishni buyurdik. Uni onasi mashaqqat bilan ko'targan va mashaqqat bilan tuqqan. Uning homila va ko'krakdan ajralish muddati o'ttiz oydir».**

Zero, ona bo'lajak insonni qiynalib qornida ko'tarib yuradi va qiynalib tug'adi. Ona homiladorlik qiyinchiliklarini va tug'ish dardlarini, go'dakni emizish og'irliklarini boshidan o'tkazadi.

Luqmon surasining 14-oyati mazmuni shunday: **«Biz insonga ota-onasiga (yaxshilik qilishni) amr etdik. Onasi unga ojizlik bilan homilador bo'ldi. Uni (ko'krakdan) ajratish (muddati) ikki yilda (kelur). (Biz insonga buyurdikki), Sen Menga va ota-onangga shukr qilgin! Yolg'iz O'zimga qaytajaksan!»**

Ona otadan ko'proq qiyinchilik chekkani uchun farzandlar oldida uning haqqi ko'pdir. Shuning uchun farzandlar onaga ko'proq iltifot va ehson ko'rsatishlari lozim. Imom Buxoriy va Muslim Abu Hurayradan (roziyallohu anhu) rivoyat qiladilar: «Bir kishi Rasululloh sollallohu alayhi va sallam huzurlariga kelib: «Yo Rasululloh! Insonlardan kim g'amxo'rlik qilishimga haqliroq?» deb so'radi. Rasululloh (s.a.v) javob qildilar: «Onang». So'radi: «So'ng kim?». Javob qildilar: «Onang».

So'radi: «So'ng kim?» Javob qildilar: «Onang». So'radi: «So'ng kim?» «Otang», deb javob qildilar Rasuli akram (s.a.v.)».

Bu hadis otaning qadri va huquqlarini pasaytirib-kamaytirmaydi. Otaning farzand oldidagi haqqi juda ulkandir. Ammo Rasululloh sollallohu alayhi va sallam ayol haqqi ko'p holda pasaytirilgani bois, xususan, o'zlari yashagan davrda kishilar johiliyatning yomon xulqlari, ayolga nisbatan johilona munosabatlardan endi yiroqlashayotgan paytda, ota-onaga yaxshilik qilishni, xossatan, farzandlar oldida otaning huquqlaridan ham ko'ra katta bo'lgan onaning huquqlarini ado etishni va unga yaxshilik qilishni targ'ib qilmoqdalar.

Alloh taolo ota-onaga yaxshilik qilishni farzandlarga farz etdi. Ularga qilingan yaxshiliklar uchun katta savoblar berdi. Ularni xafa va norozi etishni harom qildi va ulkan gunohlar qatoriga qo'ydi. Bu haqda oyat va hadislar ko'p. Jumladan, Isro surasining 23-24-oyatlari mazmuni shunday: **«Parvardigoringiz yolg'iz Uning pziga ibodat qilishlaringizni hamda ota-onaga yaxshilik qilishlaringizni amr etdi. Agar ularning (ota-onangizning) birovi yoki har ikkisi sening qo'l ostingda keksalik yoshiga yetsalar, ularga qarab «uf» tortma va ularning (so'zlarini) qaytarma! Ularga (doimo) yaxshi so'z ayt! Ular uchun mehribonlik bilan xorlik qanotini past tut -xokisor bo'l va: «Parvardigorim, meni (ular) go'daklik chog'imdan tarbiyalab-o'stirganlaridek, sen ham ularga rahm-shafqat qilgin», deb (haqlariga duo qil)!».**

Imom Buxoriy va Muslim Abdulloh Amr ibn Osdan (roziyallohu anhu) rivoyat qiladilar: «Bir kishi Rasululloh sollallohu alayhi va sallam huzurlariga kelib: «Hijrat va jihad qilish uchun sizga ahd beraman, Alloh taolodan ajr istayman», dedi. Rasululloh (s.a.v.) undan so'radilar: «Ota-onangning birortasi tirikmi?» «Ha. Ikkisi ham tirik», deb javob qildi u kishi. «Sen Alloh taolodan ajr istaysanmi?» dedilar Rasululloh. «Ha», dedi u. «Ota-onang oldiga qayt va ularga yaxshi g'amxo'rlik qil», dedilar Rasululloh sollallohu alayhi vasallam».

Imom Buxoriy va Muslim Nufoy ibn Horisdan (roziyallohu anhu) rivoyat qiladilar:

«Rasululloh sollallohu alayhi vasallam marhamat qildilar: «Eng katta gunohlardan sizlarni ogoh etaymi? Eng katta gunohlardan sizlarni ogoh etaymi? Eng katta gunohlardan sizlarni ogoh etaymi?» «Ha, yo Rasululloh», dedik. Rasululloh aytdilar: «Alloh taologa shirk keltirish, ota-onani norozi qilish». Suyangan edilar, to'g'rilanib o'tirdilar va: «Ogoh bo'ling! Yolg'on so'zlash va yolg'on guvohlik berish!» dedilar. Bu jumalarni takrorlayverdilar. Hatto biz: «To'xtasalar edi», deb qoldik».

Homiladan saqlansa bo'ladimi?

Savol: Er-xotin farzand ko'rishni istamasa, homiladan saqlanishlari mumkinmi? Shariatda bunga ijozat bormi?

Javob: Er-xotinga farzand ko'rish vojib emasligi va ular farzand ko'rmasalar, gunohkor bo'lmasliklari uchun homiladan saqlanish vositalarini qo'llash, agar salomatlikka ziyon keltirmasa yo biror a'zo manfaatlarini to'xtatishga olib bormasa yoki tanosil a'zolarini ishdan chiqarmasa, joizdir.

Bu o'rinda farzand ko'rish er-xotinga farz emasligini aytib qo'yishimiz muhimdir. Dorilar iste'mol qilish yo jarrohlik amaliyotlarini qildirish bilan farzand ko'rishga harakat qilish ularga vojib emas. Zero, agar farzand ko'rish er-xotinga farz bo'lganida Alloh taolo hech kimni bepusht qilmagan bo'lardi.

Bepusht bilan oila qurish, so'zsiz, joizdir. Ibrohim va Zakariyo alayhissalomning ayollari bepusht bo'lganlari ma'lum. Alloh taolo Ibrohim alayhissalomga bepusht xotinlaridan Ishaq alayhissalomni berdi. Zakariyo alayhissalomga bepusht xotinlaridan Yahyo alayhissalomni berdi. Ammo farzand ko'rish ishtiyoqli ekanligiga shak yo'q. Shariatimiz farzand ko'rishga undaydi va uni targ'ib qiladi.

Chaqaloq qancha emiziladi?

Savol: Ba'zi yosh onalar bolani emizishdan bo'yin tovlaydilar yoki atigi olti-sakkiz oy emizadilar. Shu mumkinmi?

Javob: Onaning ko'krak sutini bolaga emizishi go'dakning onasi zimmasidagi birinchi haqqidir. Ona o'z bolasini emizishga o'zgidan mutloq haqlidir. Baqara surasining 233-oyati mazmuni shunday: «Onalar bolalarini to'la ikki yil emizadilar! Bu emizishni tugal qilmoqni istaganlar uchundir».

Ammo ona bolasini emizishga majbur qilinmaydi. Biroqbola onasining ko'krigidan boshqasini og'ziga olmasa, onasi emizishga majbur bo'ladi.

Ota bolasini onasidan boshqa emizuvchi ayolga berib emizdirishi mumkin. Bu Islomdan oldingi arablarning ham odati edi. Halima Sadiya Payg'ambarimiz sollallohu alayhi vasallamning emizik onalari bo'lganlar. Qur'on hukmiga ko'ra, bolalar to'la ikki yil emiziladilar. Binobarin, ana shu davrda emish, agar muhtoj bo'lsa, bolaninghaqqidir.

Go'dakni ikki yil to'lmasidan oldin ham unga ziyon qilmasa, ota-onasi kelishib va maslahatlashib sutdan chiqarish mumkin. Xususan, emizikli ayol homilador bo'lib qolsa, emayotgan bolasini sutdan chiqargani ma'qul. Zero, homilador onaning suti go'dakka avvalgidek ozuqa bo'lmay qoladi. Ammo homilador bo'lgan emizikli ayol bolasini sutdan chiqarishga majbur

etilmaydi. Unga bolasini emizish haram bo'lmaydi. Homiladorlikda bolani sutdan chiqarish ehtiyot choralaridan biri, xolos.

Sutdan chiqarishning eng yaxshi fursati kecha-kun teng bo'lgan paytdir. Xususan, kuzgi tenglik foydalidir. Zero, kuzda qish kutiladi, havolar soviydi va badan faol bo'ladi.

Ona bolasini sutdan asta-asta chiqarishi kerak. Bola emishdan ovqat yeyishga qiynalmay o'tishi va shunga ko'nishi uchun sekinlik bilan o'rgatib borish kerak bo'ladi.

Mahram bo'lish shartlari

Savol: Emizish bilan mahram bo'lish shartlari bormi?

Javob: Emizish bilan mahram bo'lishning ikkita sharti bor: birinchisi - bola ikki yarim yoshdan oshgan bo'lmasligi kerak. Agar ikki yarim yoshdan oshmagan bola sutdan chiqqan bo'lsa ham, biror ayolni emsa, emizish jihatdan mahramlik barcha hukmlari bilan yuzaga keladi. Ikki yarim yoshdan oshmagan bolaning sutdan chiqqan bo'lishi emizish jihatdan mahramlik hukmlarining yuzaga kelishiga to'siq bo'lolmaydi. Ammo ikki yarim yoshdan oshgan bolaning emishi bilan mahramlik yuzaga kelmaydi.

Ikkinchisi - bola emgan sut uning qorniga yetishi kerak. Bunda emizish soni va sut miqdori hisob emas. Bir bora so'rgan suti mahram bo'lishga kifoyadir. Agar ayol sutini sog'ib bersa ham, uni ichgan bolaga mahram bo'ladi.

Qiyomatning alomatlari qaysilar?

Savol: Qiyomat alomatlari haqida ma'lumot bersangiz.

Javob: Ulamolar qiyomat soatining belgilarini katta va kichikka ajratishgan. Oxir zamonga yaqin odamlarning buzilib ketishlari, Allohning dinidan uzoqlashib, oralarida fitnalar sodir bo'lishi, ilmning va ilm ahlining iskanjaga olinishi, zilzilalar ko'payishi, vaqtdan baraka ketishi, mol-dunyo ko'payib, sadaqa oladigan muhtojning topilmasligi, zinoning keng yoyilishi, amalning nomunosib odamga topshirilishi, ayollarning ko'payib ketishi kabilar kichik alomatlar sirasiga kiritilgan.

Quyoshning mag'ribdan chiqishi, Dabbat ul-arz, Ya'juj va Ma'juj, Dajjolning chiqishi, Iso alayhissalomning yerga tushishlari, Imom Mahdiyning chiqishlari qiyomatning katta alomatlari jumlasidandir.

Quyosh g'arbdan chiqadimi?

Savol: Quyosh g'arbdan chiqishi haqida vorid bo'lgan hadislarini bilmoqchi edim.

Javob: Quyoshni mashriqdan chiqargan Zot uni mag'ribdan chiqarishga ham qodirdir. Bu xususda Rasululloh sollallohu alayhi vasallamdan bir qancha sahih hadislar vorid bo'lgan. Qiyomat yaqinligini bildirib: «Zohir bo'ladigan alomatlarining biri quyoshning botadigan tarafidan chiqishi va yerdan bir jonivorning chiqib, odamlarga choshgoh payti ko'rinishidir. Ularning qaysi biri oldin yuz bersa, ikkinchi ham tezda sodir bo'ladi», deganlar (Imom Muslim rivoyati).

«Quyosh mag'rib tarafdin chiqmaguncha qiyomat qoim bo'lmaydi. Quyoshning mag'ribdan chiqqanini ko'rgach, avval iymon keltirmaganlarning hammasi iymon keltiradi. Lekin bu iymoni foyda bermaydi...» (Imom Buxoriy rivoyati).

Dabbat ul-arz nima?

Savol: Dabbat ul-arz nima? Shu haqda ma'lumot berolmaysizlarmi?

Javob: Dabbat ul-arz - yer hayvoni, degani. Uning chiqishi qiyomatning juda yaqin qolganini bildiruvchi alomatlardandir. U nihoyatda bahaybat maxluq bo'lib, Safo tog'i oldidan chiqadi. Uning haqida vorid bo'lgan Naml surasi 82-oyatining mazmuni shunday: «Kofirlarga azob muqarrar bo'lib qolganida (ya'ni, qiyomat yaqinlashib qolganida) Biz ular uchun yerdan bir hayvon chiqarurmiz. U insonlarga Bizning dalillarimizga ishonmaganliklarini aytadi». Dabbat ul-arz yer yuzini kezib ahli jannatlarni va ahli do'zaxlarni, Alloh taoloning oyatlarini va oxiratni bir-biridan farqlaydi, ajratadi.

Payg'ambarimiz alayhissalom xabar bergan qiyomatning yaqin qolganligini ko'rsatuvchi barcha alomatlarining bo'lishi, jumladan, Dabbat ul-arzning chiqishiga ishonish ahli sunna val-jamoaning aqidasiidir.

Ya'juj va Ma'juj

Savol: Ya'juj va Ma'juj kimlar, avvalda chiqqanmi yoki kelajakda chiqadimi? Shu haqda ma'lumot bersangiz.

Javob: Ya'juj va Ma'juj haqida Qur'oni karimning Kahf va Anbiyo suralarida zikr etilgan. Ular buzg'unchi qavm bo'lgan va hozir ham bor. Ya'juj va Ma'juj Zulqarnayn bino qilgan ulkan to'siq-devor ortidadir. Imom Muslim, Termiziy, Ibn Moja, Ahmad, Abu Dovudlar rivoyatida ham Ya'juj va Ma'juj haqida xabarlar kelgan. Ya'juj va Ma'juj ko'p sonli qavm bo'lib, yer yuzini fasod va xarobaga to'ldiradilar.

Ularning Zurqarnayn bino qilgan to'siqni o'yib chiqishi qiyomatning Payg'ambarimiz bashorat qilgan o'n alomatlaridan biridir. Ular Iso alayhissalom duolari bilan halok bo'ladi.

Jin, shayton, Iblisning farqi nimada?

Savol: Jin, shayton, Iblis va Azozilning o'rtasida farq bormi? Yoki ularning bari bir narsaga dalolat qiladimi? Javob: Ibn Jarir sahih isnod bilan keltirgan rivoyatda aytilishicha, Odam alayhissalom insonlarning asli bo'lganlaridek, Iblis jinlarning aslidir. Iblis o't (olov)dan yaralgan. U Odam alayhissalomga (hurmat ko'rsatib) sajda qilishdan bosh tortib gunohkor bo'lgunicha Azozil, deb atalgan. «Shayton» haq va yaxshiliklardan uzoqlashgan ma'nosidadir. «Shayton iborasi Iblisga sifat bo'lsa-da, haq va yaxshiliklardan uzoq hamda insonlarni to'g'ri yo'ldan ozdiruvchi, u xoh inson, xoh jin bo'lsin, barchaga nisbatan qo'llaniladi» (Ibn Kasir va Nasafiy tafsirlari).

Ko'z tegadimi?

Savol: Ba'zilar ko'z tegibdi, kinna kiribdi, deb kinnachilarga murojaat qiladi. Shunday qilish mumkinmi? «Issiq-sovuq» qilish-chi?

Javob: Ko'z tegishi - haq, bor narsa. Xalqimiz orasida «kinna kiribdi» iborasi ham ko'z tegishi ma'nosida ishlatiladi. Ko'z tegishi bir kishining o'zga birovga hasad qilishi natijasidir. Kishilarga zarar yetkazish, jumladan, hasad qilish haromdir. Xabarda: «Ko'z

tuyani qozonga, kishini qabrga kirgizadi», deb vorid bo'lgan. Biror kimsaning hasad bilan qarashi natijasida o'zini noxush sezgan kishining kinnachi yoki baxshilar (doira chalib duo o'quvchilar) oldiga borib, davo izlashi shariatimizda mumkin emas. Chunki kinnachi va baxshilarning amali sehrning bir turi bo'lib, shaytoniy amaldir. O'ziga ko'z tekkanini his qilgan kishi Qur'oni karim oyatlari va ma'sur duolar bilan dam soldirishi shar'iydir, mashru'dir, shifo shundadir.

«Issiq-sovuq» qilish esa sehr hisoblanadi. Sehr esa haromdir. O'rtalarida sovuqchilik sezgan er-xotin Qur'oni karim oyatlarini va ma'sur duolarni o'qib, o'zlariga dam solsalar yoki dam soldirishsa, inshaalloh, totuvliklari ziyoda bo'ladi.

Jinga atab jonliq so'yish...

Savol: Ba'zi azayimxon va folbinlar falon jinga yoki «bobo»larga atab jonliq so'yishni buyurishadi. Shariatimiz bu masalaga qanday qaraydi?

Javob: Ulamolar jinlarga atab jonliq so'yishning haromligiga ittifoq qilishgan. Allohdan boshqaga atab jonliq so'yish shirkdir. Allohdan boshqaga atab so'yilgan narsadan tanovul etish musulmonga haromdir. Folbin va azayimxonlar sehrni yechdirish, jin chalgan kishini muolaja qildirish va shunga o'xshash ishlarni istab kelgan johil kishilardan muayyan sifatli hayvonni keltirishni talab qiladilar. So'ng uni so'yib, qonini kasalga surishni buyuradilar. Jonliq so'yuvchi garchi jinning nomini talaffuz etmasa-da, lekin amallari niyatga qarab bo'ladi.

Allohdan boshqaga atab jonliq so'yuvchi mal'undir. Imom Muslim «Sahih»larida Ali ibn Abu Tolib roziyallohu anhudan ushbu hadisi sharifni keltiradi: «Rasululloh sollallohu alayhi vasallam: «Allohdan boshqaga atab so'ygan kishiga Allohning la'nati bo'lsin», dedilar».